

UNIVERZITA PARDUBICE

FAKULTA EKONOMICKO-SPRÁVNÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2023

Natálie Jílková

Univerzita Pardubice
Fakulta Ekonomicko-správní

Struktura a ekonomická aktivita vězňů v ČR

Bakalářská práce

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Natálie Jílková**
Osobní číslo: **E20317**
Studijní program: **B0488A050001 Hospodářská politika a veřejná správa**
Specializace: **Ekonomika a organizace bezpečnosti**
Téma práce: **Struktura a ekonomická aktivita vězňů v ČR**
Zadávací katedra: **Ústav ekonomických věd**

Zásady pro vypracování

Cílem bakalářské práce je posoudit strukturu a ekonomickou aktivitu vězňů v ČR. V daném smyslu práce vymezení problematiku vězeňství a vězňů. Následně bude pozornost upnuta na představení Vězeňské služby ČR jako složky, do jejíž gesce tato problematika spadá, přiblížení její činnosti, organizace apod. Výstupy provedené analýzy poslouží k formulaci závěrů o trendech ve struktuře a ekonomické aktivitě vězňů na území ČR.

Osnova:

- Vymezení problematiky vězeňství a systému trestů.
- Vězeňská služba ČR.
- Analýza struktury a ekonomické aktivity vězňů v ČR.
- Vyhodnocení výsledků a formulace závěrů.

Rozsah pracovní zprávy: **cca 35 stran**
Rozsah grafických prací: **-**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

BRUNOVÁ, Markéta. Novodobý vývoj a stav vězeňství v České a Slovenské republice. Praha: Leges, 2020. ISBN 978-80-7502-408-4.
DRÁPAL, Jakub, Václav JIRIČKA a Tereza RASZKOVÁ. České vězeňství. Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 978-80-7676-066-0.
RASZKOVÁ, Tereza a Stanislava SVOBODA HOFERKOVÁ. Edukace a reedukace trvale pracovní nezařaditelných v českých věznicích. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. ISBN 978-80-7435-632-2.
RAUDENSKÁ, Petra a Jiří VEČERNÍK. Vzdělání, dovednosti a mobilita: zaměstnání a trh práce v České republice a evropských zemích. Praha: Karolinum, 2019. ISBN 978-80-246-4294-9.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Pavel Zdražil, Ph.D.**
Ústav ekonomických věd

Datum zadání bakalářské práce: **1. září 2022**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2023**

prof. Ing. Jan Stejskal, Ph.D. v.r.
děkan

L.S.

doc. Ing. Jan Černošský, Ph.D. v.r.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 1. září 2022

Prohlašuji:

Práci s názvem Struktura a ekonomická aktivita vězňených osob v ČR jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 27. 4. 2023

Natálie Jílková

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala svému vedoucímu práce Ing. Pavlu Zdražilovi, Ph.D, za jeho odbornou pomoc, cenné rady, připomínky a čas strávený s konzultacemi mé bakalářské práce.

Dále bych také chtěla poděkovat své rodině za trpělivost a podporu po celou dobu mého studia, a především v období zpracování bakalářské práce.

ANOTACE

Cílem bakalářské práce je posoudit strukturu a ekonomickou aktivitu vězňených osob v ČR. V první části je pozornost upnuta na vymezení vězeňství v rámci bezpečnosti, trestné činy a systém trestů a na vývoj vězeňství na území ČR. Druhá část charakterizuje Vězeňskou službu ČR, její činnost a organizační jednotky. V poslední části je provedena analýza struktury a ekonomické aktivity vězňených osob, dále jsou znázorněny výše pohledávek za vězňi v aktuálním stavu a za propuštěnými vězňi. Analýza je provedena za období v letech 2012 až 2021. Z analýzy vyplývá, že výrazný pokles počtu vězňených osob nastal v roce 2013, kdy proběhla prezidentská amnestie, následně počty opět narostly. Dále lze konstatovat, že k určitému poklesu počtu odsouzených také došlo během pandemie COVID-19.

KLÍČOVÁ SLOVA

Vězeňská služba ČR, vězeňství, vězňené osoby, bezpečnost, trestné činy, tresty, výkon trestu odnětí svobody

TITLE

Structure and economic activity of imprisoned persons in the Czech Republic

ANNOTATION

The aim of the bachelor thesis is to evaluate the structure and economic activity of prisoners in the Czech Republic. In the first part, attention is focused on the definition of prisons in terms of security, crimes and punishment system, and on the development of prisons in the Czechia. The second part characterizes the Prison Service of the Czechia, its activities and organizational components. In the last part is carried out an analysis the structure and economic activity of imprisoned person and there is show the amount of receivables for prisoners in the current state and for released prisoners. The analysis is carried out for the period from 2012 to 2021. The analysis shows that a significant decrease in the number of imprisoned persons occurred in 2013, when the presidential amnesty took place. Afterward the numbers had increased again. Furthermore, it can be stated that a certain decrease in the number of convicts also occurred during the COVID-19 pandemic.

KEYWORDS

Prison Service of the Czech Republic, prisons, imprisoned persons, safety, crimes, punishments, execution of a prison sentence

OBSAH

ÚVOD.....	12
1 PROBLEMATIKA VĚZEŇSTVÍ A VĚZNĚNÝCH OSOB	13
1.1 Vymezení vězeňství v rámci bezpečnosti ČR.....	13
1.2. Trestné činy a systém trestů.....	15
1.3 Vývoj vězeňství na území dnešní ČR.....	19
2. VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR	23
2.1 Základní charakteristika a činnost Vězeňské služby	23
2.2 Organizační jednotky Vězeňské služby	25
2.3 Druhy vězeňských zařízení	26
2.3.1 Vazební věznice	28
2.3.2 Věznice	29
2.3.3 Ústavy pro výkon zabezpečovací detence	31
3. ANALÝZA STRUKTURY A EKONOMICKÉ AKTIVITY VĚZNĚNÝCH OSOB V ČR	32
3.1 Struktura vězněných osob	33
3.2 Struktura odsouzených osob	36
3.3 Ekonomická aktivita odsouzených osob	42
3.3.1 Zaměstnanost a související ukazatele	42
3.3.2 Pohledávky Vězeňské služby za vězni a propuštěnými osobami	47
3.4 Shrnutí výsledků analýzy	50
ZÁVĚR	52
POUŽITÁ LITERATURA	54

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Maslowova hierarchie potřeb	13
Obrázek 2: Skupiny spáchaných trestných činů za rok 2022	16
Obrázek 3: Vývoj kriminality v letech 2010 až 2022	17
Obrázek 4: Organizační jednotky Vězeňské služby ČR	25
Obrázek 5: Mapa uspořádání vězeňských zařízení	27
Obrázek 6: Typy věznic	29
Obrázek 7: Naplněnost vězeňských zařízení v letech 2012 až 2021.....	34
Obrázek 8: Porovnání odsouzených osob české a cizí státní příslušnosti (v %) v letech 2012 až 2021	38
Obrázek 9: Struktura odsouzených za rok 2012 podle délky uloženého trestu	39
Obrázek 10: Struktura odsouzených za rok 2021 podle délky uloženého trestu	40
Obrázek 11: Struktura odsouzených osob v letech 2017 až 2021 dle nařízeného typu věznice	41
Obrázek 12: Vývoj zaměstnaných a zaměstnatelných odsouzených v letech 2012 až 2021 ..	44
Obrázek 13: Vývoj míry zaměstnanosti odsouzených (v %) v letech 2012 až 2021	45
Obrázek 14: Struktura odsouzených podle způsobu zaměstnávání v roce 2016.....	45
Obrázek 15: Struktura odsouzených podle způsobu zaměstnávání v roce 2021.....	46
Obrázek 16: Vývoj průměrné měsíční pracovní odměny odsouzených v letech 2012 až 2021 (v Kč)	47
Obrázek 17: Počet dlužníků vůči Vězeňské službě podle jednotlivých kategorií v letech 2012 až 2021	48
Obrázek 18: Pohledávky Vězeňské služby podle jednotlivých kategorií (v mil. Kč) v letech 2012 až 2021	49
Obrázek 19: Uhrazené pohledávky Vězeňské služby (v %) v letech 2012 až 2021	50

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Vývoj počtu vězňených osob v letech 2012 až 2021	33
Tabulka 2: Věkové složení vězňených osob v letech 2012 až 2021	35
Tabulka 3: Členění odsouzených dle pohlaví v letech 2012 až 2021	36
Tabulka 4: Struktura odsouzených osob dle rodinného stavu v letech 2012 až 2021	36
Tabulka 5: Členění odsouzených v letech 2012 až 2021 dle nejvyššího dosaženého vzdělání	37
Tabulka 6: Členění odsouzených v letech 2012 až 2021 dle délky uloženého trestu	39

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

ČR	Česká republika
ČSR	Česká socialistická republika
ČSSR	Československá socialistická republika
SHČ	Středisko hospodářské činnosti
ÚVZD	Ústav pro výkon zabezpečovací detence
VS ČR	Vězeňská služba České republiky

ÚVOD

Svoboda je pokládána za jedno z nejdůležitějších bohatství, které má každý z nás, řadí se mezi základní lidská práva. Proto omezení či odebrání osobní svobody je považováno za největší zásah do práv člověka. Právo na svobodu je upraveno v Listině základních lidských práv a svobod. Za nejpřísnější trest, který lze uložit pachatelům za spáchání trestného činu je právě trest odnětí svobody.

V návaznosti na tuto skutečnost je bakalářská práce zaměřena na problematiku vězeňství, Vězeňskou službu ČR a vězněné osoby. Oblast vězeňství je aktuální a denně diskutované téma, se kterým se setkáváme například v tisku, v médiích či v běžném životě. O vině a trestu pachatelů rozhodují nezávislí a nestranní soudci, čímž lze předcházet uvěznění nevinných osob. Vězněné osoby představují nemalou finanční zátěž pro Českou republiku. Vězeňská služba stojí stát obrovské náklady, které je třeba částečně finančně kompenzovat propojením vězněných osob se zapojením se do pracovního procesu v rámci výkonu trestu. Jedná se o prostředek, v rámci kterého jsou odsouzené osoby schopny hradit alespoň částečně náklady spojených s výkonem trestu odnětí svobody.

Proto je cílem bakalářské práce posoudit strukturu a ekonomickou aktivitu vězněných osob v ČR.

V souvislosti s cílem práce jsou stanoveny dvě výzkumné otázky:

- Jaká je souvislost mezi pandemickou situací COVID-19 a počtem vězněných osob?
- Jak se vyvíjí struktura ekonomické aktivity odsouzených?

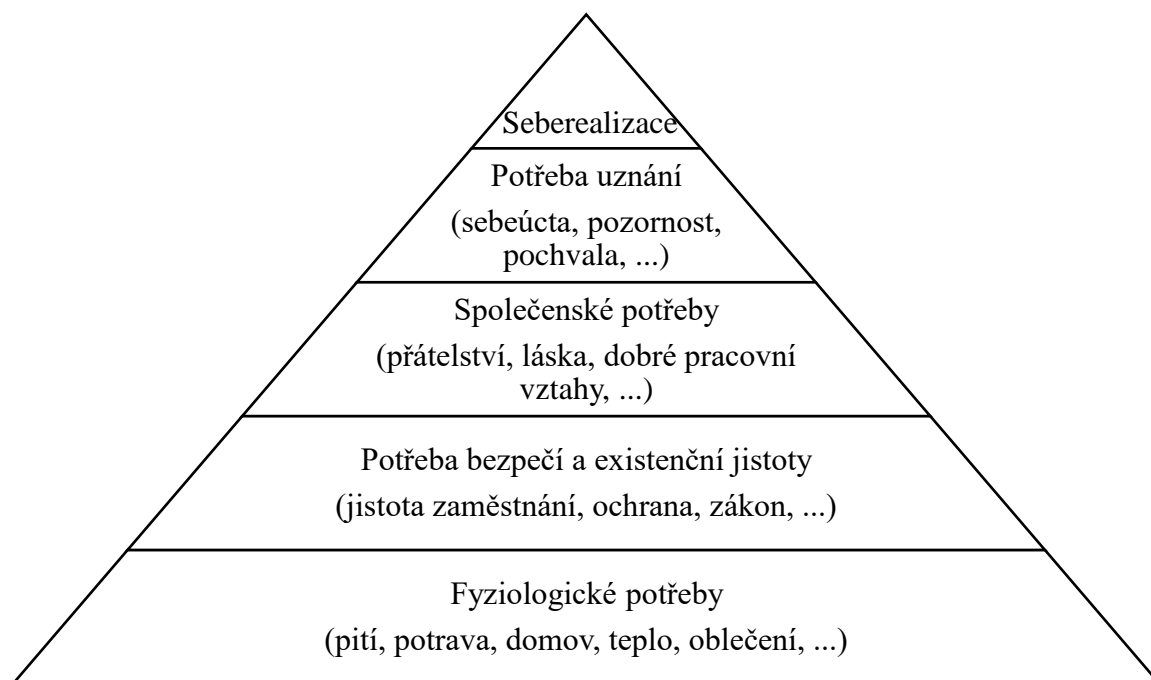
V návaznosti na definovaný cíl má práce ambici nejdříve obecně vysvětlit oblasti jako je bezpečnost, trestné činy a systém trestů. Bezpečnost spadá mezi základní lidské potřeby, a proto je chráněna zákonem. Stát má za úkol chránit státem chráněné zájmy, které vyplývají z Ústavního zákona o bezpečnosti České republiky. Následně je práce zaměřena na Vězeňskou službu ČR, do níž spadá daná problematika práce, její organizační jednotky a druhy vězeňských zařízení. Teprve po vysvětlení těchto oblastí se práce soustředí na analýzu, jejímž objektem jsou vězněné osoby, jejich struktura a ekonomická aktivita.

1 PROBLEMATIKA VĚZEŇSTVÍ A VĚZNĚNÝCH OSOB

V první řadě je nutné si vysvětlit bezpečnost obecně, jež úzce souvisí s problematikou vězeňství. Následně je stručně vymezen trestný čin a systém trestů v České republice (dále jen „ČR“) a nakonec je charakterizován vývoj a současné postavení vězeňství v ČR.

1.1 Vymezení vězeňství v rámci bezpečnosti ČR

Pojetí bezpečnosti je velmi rozsáhlé. I přesto, že slovo bezpečnost je běžně používaný pojem, je potřeba si vysvětlit, co všechno pod tuto oblast spadá. Mohlo by se z názvu zdát, že se jedná o nějaký pozitivní stav, ale pozitivní definování je velmi obtížné, protože lze jen těžko určit, zda je subjekt bezpečný, a jestli ano, tak do jaké míry a co všechno je pro jeho bezpečnost potřeba. Z hlediska negativní stránky se za bezpečnost považuje, že nedochází ke vzniku nebezpečí, újmy či se eliminují hrozby a rizika. Vždy se tedy chrání určité hodnoty. Každý člověk si stanoví vlastní hodnoty podle toho, které jsou pro něho důležité. Mezi ty nejdůležitější a nejzákladnější hodnoty, které si lidé ochraňují patří život, zdraví, rodina, láska, majetek, svoboda a spoustu dalších (Balabán, Stejskal a kol., 2010, s. 9–10).

Obrázek 1: Maslowova hierarchie potřeb

Zdroj: vlastní zpracování dle (Caulfield, 2008)

Na obrázku č. 1 je znázorněna Maslowova hierarchie potřeb, kde je uvedena potřeba bezpečí hned po potřebě potravy. Existuje potřeba bezpečnosti sociálních entit až po bezpečnost celého státu (Sak, 2022, s. 97). Zaručení bezpečnosti společnosti patří do kompetence státu, proto musí

stát používat řadu institucí či orgánů, aby zajistil obyvatelům státu bezpečnost (Sak, 2022, s. 113).

Jedna z doporučených definic bezpečnosti je uvedena v České bezpečnostní terminologii. „*Bezpečnost se vymezuje jako stav, kdy jsou na nejnížší možnou míru eliminovány hrozby pro objekt ... a jeho zájmy a tento objekt je k eliminaci stávajících i potenciálních hrozeb efektivně vybaven a ochoten při ní spolupracovat.*“ (Zeman a kol., 2002, s. 13, cit. podle Kraftová a kol., 2016, s. 14).

Dle zákona č. 110/1998 Sb., Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky, je základní povinností státu zajistit ochranu státem chráněných zájmů, jímž se dle tohoto zákona rozumí zajištění ochrany svrchovanosti a územní celistvosti České republiky, ochrana jejich demokratických základů a ochranu životů, zdraví a majetkových hodnot. Jestliže dojde ke značnému ohrožení zájmů chráněných státem, může být dle míry ohrožení vyhlášen nouzový stav, stav ohrožení státu nebo válečný stav (Adamec, Řehák a Černá, 2012, s. 22; Ústavní zákon č. 110/1998 Sb.).

Na základě ústavního zákona č. 110/1998 Sb., bezpečnost zajišťují:

- ozbrojené síly,
- ozbrojené bezpečnostní sbory,
- záchranné sbory,
- havarijní služby.

Dále mají za úkol se účastnit na bezpečnosti České republiky:

- státní orgány,
- orgány územních samosprávných celků,
- právnické a fyzické osoby.

Bezpečnost také lze různě dělit dle několika kritérií. Jedním z nich je členění bezpečnosti na subjektivní a objektivní, tvrdou a měkkou, kolektivní a individuální, rozlišení dle původu hrozeb či prostorové členění. Nejčastěji se ale uvádí dělení bezpečnosti na vnitřní a vnější, což je členěno na základě vztahu k objektu, u něhož je zajišťována bezpečnost (Kraftová a kol., 2016, s. 14).

Politika **vnitřní bezpečnosti** a veřejného pořádku má především za úkol zajistit ochranu občanů před kriminalitou a zabezpečit jim individuální svobody a práva. Vnitřní bezpečnost státu je

zachována, pokud je stát na nejvyšší možnou míru připraven omezovat hrozby, které mají snahu ohrožit stát a jeho zájmy zevnitř. V rámci vnitřní bezpečnosti stát v první řadě zajišťuje bezpečnost občanů a celé společnosti (Adamec, Řehák a Černá, 2012, s. 33). Častěji bývá ohrožena vnitřní bezpečnost než vnější (Sak, 2022, s. 63).

Vnitřní bezpečnost je úzce spjata s veřejným pořádkem. Podle Ministerstva vnitra ČR je veřejný pořádek, jakožto vztahy společnosti na veřejně dostupných místech, klíčový k udržení funkčnosti společnosti (Ministerstvo vnitra ČR, 2023).

Za orgány, které jsou odpovědné za vnitřní bezpečnost v ČR se řadí všech čtrnáct ministerstev. Dále se o vnitřní bezpečnost v ČR stará prezident republiky, jakožto vrchní velitel ozbrojených sil, následně parlament ČR, do jehož gesce spadá spolurozhodování o orientaci bezpečnostní politiky ČR. Dalším neméně podstatným orgánem odpovědným za vnitřní bezpečnost ČR je vláda, která je odpovědná za funkčnost celého bezpečnostního systému ČR. V neposlední řadě se k těmto orgánům řadí například Bezpečnostní rada státu, Česká národní banka, Nejvyšší kontrolní úřad, Státní úřad pro jadernou bezpečnost, Správa státních hmotných rezerv, Český telekomunikační úřad (Ministerstvo vnitra ČR, 2022).

V rámci **vnější bezpečnosti** státu se zajišťuje obrana České republiky před jejím vnějším napadením. Tato obrana spočívá zejména v ochraně života osob a jejich majetku, udržení územní celistvosti, svrchovanosti a principů demokracie (Adamec, Řehák a Černá, 2012, s. 39).

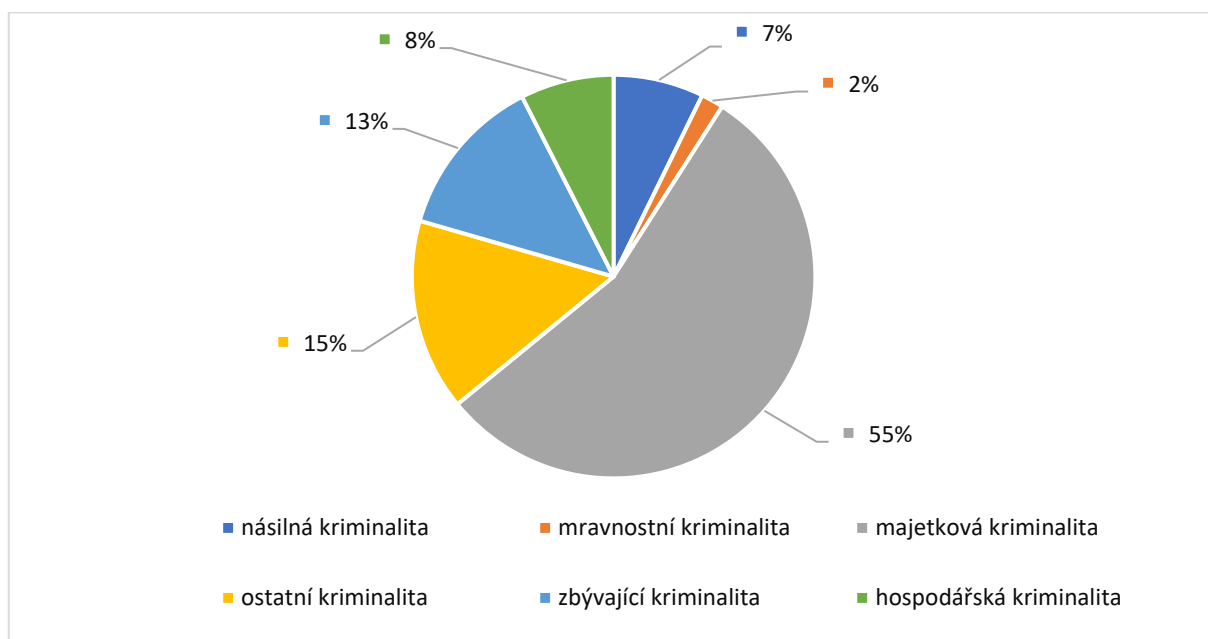
1.2. Trestné činy a systém trestů

Účelem trestních sankcí je ochrana fyzických a právnických osob a jejich práv a základních společenských hodnot, které ukládá Listina základních práv a svobod a Ústava ČR, a jak již bylo výše uvedeno, tak jimi jsou život, zdraví, majetek, osobní svoboda, nedotknutelnost osoby a jejího soukromí, nedotknutelnost obydlí, svoboda pohybu, právo na vzdělání, atd. Trestní právo stanovuje, které činy lze považovat za trestné a jaké trestní sankce se za jejich spáchání mohou uložit (Šámal, Novotný, Gřivna a kol., 2014, s. 31).

Podle §13 odst. 1 trestního zákoníku „*je trestným činem protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně*“ (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník).

Trestní právo se především zabývá ochranou před trestnou činností, přičemž se snaží o omezení kriminality. Toho lze dosáhnout pomocí postihu trestných činů. Trestní právo se nesmí vměšovat do politického, společenského a hospodářského života bez jiných příčin než

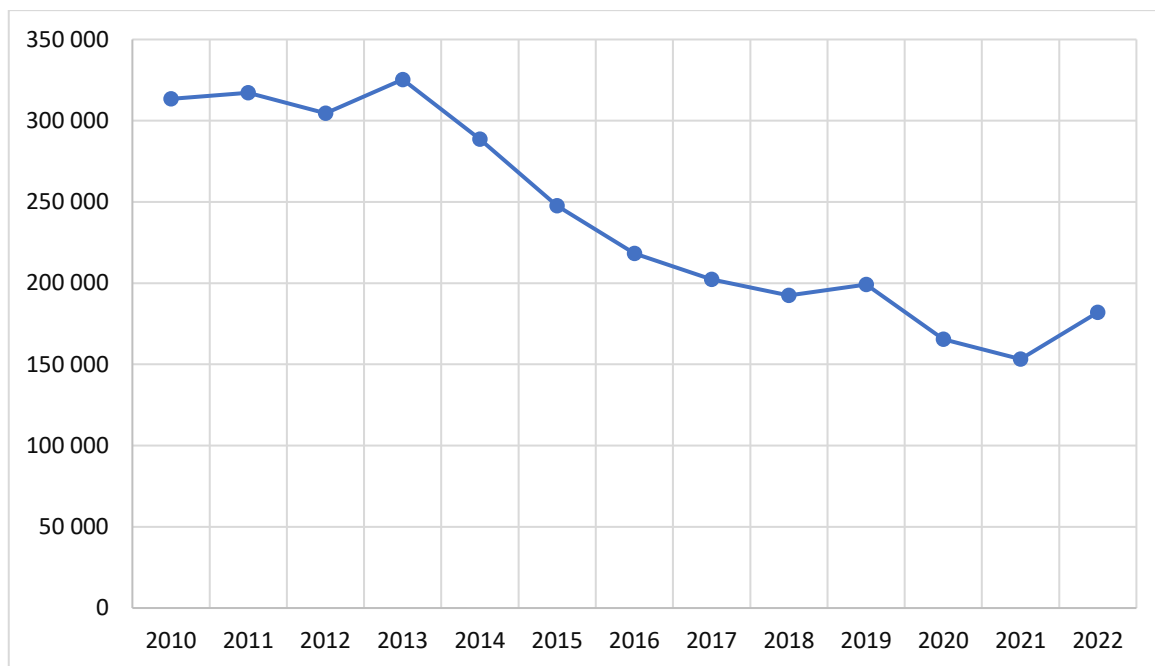
k ochraně před trestnými činy, které jsou stanoveny v trestním zákoníku. Ochranná funkce je velmi úzce spjata s funkcí preventivně represivní. Cílem trestního práva je jednak zabránit trestné činnosti a jednak uložit oprávněný trest pachatelům trestných činů. V rámci represe je zabraňováno pachateli páchat další trestnou činnost pomocí užití trestní odpovědnosti vůči pachatelům trestných činů. Prevence slouží k nápravě pachatele a k dosažení toho, aby vedl řádný život. Trestní právo při spáchání trestného činu musí působit na základě této funkce jak preventivně, tak i represivně. Regulativní funkce je určena k vymezení druhu trestné činnosti a k uložení přiměřené a spravedlivé výše trestů a ochranných opatření, dále ke stanovení přesných podmínek při jejich ukládání (Šámal, Novotný, Gřivna a kol., 2014, s. 35–37).

Obrázek 2: Skupiny spáchaných trestných činů za rok 2022

Zdroj: vlastní zpracování dle (Policie ČR, 2023)

Za rok 2022 bylo spácháno celkem 181 991 trestných činů. **Na obrázku č. 2** je znázorněn graf, na němž jsou uvedeny jednotlivé kategorie kriminality spáchané za rok 2022. Z grafu vyplývá, že nejvíc bylo spáchaných trestných činů z oblasti majetkové kriminality, které odpovídá až 100 183 činů. Do majetkové kriminality lze zařadit například krádeže, podvod, zpronevěru, poškození cizí věci, neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku a další. Nejméně bylo spáchaných trestných činů v oblasti vojenských a protiústavních činů, a to pouze 13. Vražd, jakožto nejzávažnějších trestných činů, bylo za rok 2022 spácháno 150 (vraždy jsou součástí násilné kriminality).

Obrázek 3: Vývoj kriminality v letech 2010 až 2022

Zdroj: vlastní zpracování dle (Policie ČR, 2023)

Na obrázku č. 3 je zobrazen graf, na němž lze sledovat vývoj kriminality v jednotlivých letech, a to od roku 2010 až po rok 2022. Lze si povšimnout, že nejvíce kriminality ve sledovaném období bylo v roce 2013, kdy bylo spácháno 325 366 trestných činů. Od roku 2014 však dochází k výrazným poklesům spáchaných trestných činů. Jak již bylo uvedeno, v roce 2022 bylo na území České republiky registrováno 181 991 trestných činů. Oproti roku 2021 došlo k nárůstu o 28 758 skutků, což je v procentuálním vyjádření o 18,8 % více. Pokles kriminality v roce 2020 a 2021 lze spojovat s vyhlášením nouzového stavu, v souvislosti s onemocněním COVID-19, kdy byl značně omezen pohyb osob. Tudíž se lze domnívat, že nárůst kriminality v roce 2022 je způsoben zrušením většiny protiepidemických opatření Ministerstva zdravotnictví, kdy vzrostl pohyb osob na společenských akcích nebo na veřejných místech.

Za spáchané trestné činy lze na základě trestního zákoníku ukládat následující výčet trestů:

- a) odnětí svobody,
- b) domácí vězení,
- c) obecně prospěšné práce,
- d) propadnutí majetku,
- e) peněžitý trest,
- f) propadnutí věci,
- g) zákaz činnosti,

- h) zákaz držení a chovu zvířat,
- i) zákaz pobytu,
- j) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
- k) ztrátu čestných titulů nebo vyznamenání,
- l) ztrátu vojenské hodnosti,
- m) vyhoštění.

Prvním zmíněným druhem trestu je trest odnětí svobody, který lze rozčlenit do několika dalších kategorií. Nejmírnějším typem trestu odnětí svobody je podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody. Tento trest spočívá v projevení určité důvěry k odsouzenému. Soud odloží výkon trestu pouze v případě, že se odsouzený bude řádně chovat po celou dobu zkušební lhůty. Podmíněné odsouzení lze uložit tehdy, jestliže délka výkonu trestu odnětí svobody nepřevyšuje tři roky. Délka zkušební doby u podmíněného trestu odnětí svobody se ukládá v rozmezí jeden až pět let. Dále existuje podmíněný trest odnětí svobody s dohledem. U pachatelů, kterým soud uložil podmíněné odsouzení s dohledem, je potřeba sledovat jejich chování. Kontrolou pachatelů jsou pověřeni úředníci Probační a mediační služby, kteří se s nimi pravidelně setkávají a dohlíží na správné dodržování podmínek, které uložil soud. Při dohledu nad pachatelem se snižuje jeho možnost opakování trestné činnosti a zajištění, aby pachatel vedl v budoucnu řádný život (Šámal, Novotný, Gřivna a kol., 2014, s. 303–371; Zákon č. 40/2009 Sb.).

Po zrušení trestu smrti se za nejpřísnější trestní sankci za spáchání trestného činu, která je ukládána fyzickým osobám v ČR, považuje nepodmíněný trest odnětí svobody. Výkon trestu se uskutečňuje ve věznicích či ústavech (viz. kapitola 2.3) za speciálních podmínek (Brunová, 2020, s. 11). Svoboda představuje nejvzácnější hodnotu, kterou má každá osoba. Proto se při vážném porušení společenských pravidel trestá právě trestem odnětí svobody (Drápal, Jiříčka a Raszková, 2022, s. 1).

Zásah do této oblasti má nepříznivý vliv na stav soukromého i veřejného života jedince. Omezení osobní svobody má za důsledek neschopnost člověka si uspořádat vlastní život téměř ve všech jeho sférách. Život člověka je narušen po stránce osobní, ekonomické, společenské a psychické. V oblasti veřejného života jsou znemožněna politická práva, která se stávají nevykonatelnými (Hofmanová, Řepa, Otýpková, 2021, s. 11). Ve výkonu trestu odnětí svobody se odepření osobní svobody považuje za akt primární, jehož důsledkem se znemožňují vykonávat další základní lidská práva, která se označují jako sekundární omezení. Jedná se

například o nerealizovatelnost výkonu práva na soukromý a rodinný život, práva volebního, shromažďovacího, práva na svobodný projev náboženského vyznání atd. Je třeba dbát na to, aby osoby ve výkonu trestu odnětí svobody měly totožná práva jako ostatní občané kromě těch práv, která jsou následkem vězení omezena. Všeobecně lze říci, že při výkonu trestu odnětí svobody vždy existuje jistý stupeň intervence do nedotknutelnosti osoby, rodinného života a soukromí (Hofmannová, Řepa, Otýpková, 2021, s. 127–128).

Uložit nepodmíněný trest odnětí svobody lze nejvýše na dvacet let, přičemž dolní hranice sazby není stanovena. Trestní zákon u některých zvlášť závažných zločinů dovoluje uložit výjimečný trest, jímž se rozumí nepodmíněný trest odnětí svobody v rozmezí dvacet až třicet let a trest odnětí svobody na doživotí (Šámal, Novotný, Grívna a kol., 2014, s. 350–371; Zákon č. 40/2009 Sb.).

Jednotlivé tresty lze buď uložit samostatně, anebo více trestů vedle sebe. Nelze však uložit trest domácího vězení vedle trestu odnětí svobody a obecně prospěšných prací, dále nelze uložit obecně prospěšné práce současně s trestem odnětí svobody. Nelze také uložit peněžitý trest vedle trestu propadnutí majetku a zákaz pobytu vedle vyhoštění. Jediné tresty, které nelze uložit samostatně a považují se za tzv. vedlejší tresty je trest ztráty čestných titulů a vyznamenání a trest ztráty vojenské hodnosti (Zákon č. 40/2009 Sb.).

1.3 Vývoj vězeňství na území dnešní ČR

Současný stav vězeňství v České republice je spojen hned s několika přelomovými momenty. Těmito momenty mohou být například amnestie, válečné či poválečné období apod. V určitých letech se musela budovat nová vězeňská zařízení, jelikož byla přeplněna, a naopak v důsledku amnestie se stala nadbytečnými, proto nastalo jejich rušení, což opět vedlo později k naplněnosti vězeňských zařízení. Z tohoto důvodu se počet vězeňských zařízení označuje za kolísavý (Brunová, 2020, s. 12–13). Na vývoj vězeňství má také vliv postoj společnosti k odsouzeným za trestné činy a vývoj trestního práva, jejichž původ lze zařadit již k 10. století (Drápal, Jiříčka a Raszková, 2021, s. 13).

V roce 1804 došlo k rozčlenění deliktů na dvě základní oblasti, a to na zločiny a přestupky. Jelikož je přestupek považován za méně závažný delikt než zločin, tak tomu odpovídají i tresty. Přestupky se v té době trestaly propadnutím zboží, uložením peněžitě pokuty, ztrátou práv, bitím, zákazem vstupu na jistá místa, do některých měst či vyloučení z celé země. Pachatelům zločinů byl ukládán buď trest smrti, který se uskutečňoval zejména oběšením, anebo jim byl uložen ve formě žaláře v podzemním sklepení (Drápal, Jiříčka a Raszková, 2021, s. 14).

Po vyhlášení samostatné Československé republiky v roce 1918 byl do nově vzniklého státu přebrán rakouský trestněprávní, justiční i vězeňský režim, který byl ale později pozměňován. Byly postupně prováděny nové právní úpravy a přijímány nové zákony. Jedním z nich byl zákon č. 562/1918 Sb., o podmíněném odsouzení a podmíněném propuštění. Vydáním tohoto zákona dospělo k zesílení výchovné funkce výkonu trestu odnětí svobody (Brunová, 2020, s. 17–18).

V roce 1965 došlo k významným změnám v členění věznic, které byly v té době nazývány jako nápravně výchovné ústavy. Existovaly tři skupiny těchto nápravně výchovných ústavů, které sloužily k oddělení pachatelů dle závažnosti spáchané trestné činnosti a podle toho, zda se jednalo o prvopachatele nebo recidivistu. Do první nápravně výchovné skupiny byli zařazeni pachatelé, kteří spáchali nejméně závažnou trestnou činnost. Do druhé z těchto skupin soud poslal pachatele, kteří spáchali závažnější trestnou činnost nebo pachatelé, kteří již byli v posledních deseti letech odsouzeni za spáchaný trestný čin. Do poslední nápravně výchovné skupiny se řadili pachatelé, kteří byli považováni za zvláště nebezpečné recidivisty (Drápal, Jiříčka a Raszková, 2021, s. 19).

Dalším významným momentem ve vývoji Československého vězeňství je **období po 17. listopadu 1989**. Toto období se ve vývoji Československého vězeňství považuje za velmi významné, jelikož se v něm odehrávaly největší vzpoury v historii vězeňství v bývalém Československu.

Politickou situaci, která nastala dne 17. listopadu 1989 všichni odsouzení poctivě sledovali buď pomocí televizního vysílání nebo tisku. Vězni na tuto situaci zareagovali svými velmi vysokými nároky. Zejména se jednalo o vyhlášení všeobecné amnestie a uskutečnění zřetelného převratu systému vězeňství. Aby svým požadavkům pomohli, tak například vyžadovali styky s představiteli československé televize, ministerstva spravedlnosti České socialistické republiky (dále jen „ČSR“), tisku, správy Sboru nápravné výchovy ČSR atd. Na protest těmto požadavkům odříkali stravu a odmítali provozovat určenou práci. Zanedlouho na to, dne 8. prosince 1989 byla prezidentem republiky Gustavem Husákem vyhlášena a uskutečněna prezidentská amnestie. Celkem bylo propuštěno na svobodu 52 osob, z nichž 45 z výkonu trestu odnětí svobody a 7 z výkonu vazby. V rámci této amnestie byly propuštěny zejména osoby, které spáchaly trestné činy proti republice. Těmi byly především: hanobení republiky a jejího představitele, opuštění republiky, podvracení republiky, pobuřování, poškozování zájmů republiky v cizině atd. (Kýr, 2005, s. 1–3).

Další nepokoje vězňů ve většině Nápravně výchovných ústavech vypukly na Vánoce roku 1989. Tyto nepokoje byly způsobeny zejména z důvodu, v jaké situaci se vězeňství nacházelo. Odsouzeným se nelíbily zejména ubytovací podmínky, s nimiž souvisela kapacita věznic a cel. Výhrady měli ke stravování, jednání některých představitelů sboru nápravné výchovy odsouzeným připadalo značně neadekvátní. Dále prosazovali vylepšení podmínek z hlediska odměn za vykonanou práci, které byly minimální, také chtěli vylepšení pracovních, zdravotnických a hygienických podmínek. Hlavní problémy ale vězni viděli v délce trestu odnětí svobody, který se jim zdál jako nepřiměřený a rozhodnutí soudu příliš přísné. Aby odsouzení ukázali vážnost celé situace, tak vyvěšovali na oknech věznic transparenty se svými požadavky. Z těchto oken také vyhazovali jídlo, matrace, které v některých případech dokonce i pálili a odmítali respektovat pokyny dozorců (Kýr, 2005, s. 1–3). Není zřejmé, zda se tyto podmínky ve věznicích staly opravdovým důvodem protestů vězňů nebo vzpoury byly uskutečněny pouze z důvodu, aby napomohly propuštění vězňů na svobodu v důsledku amnestie (Brunová, 2020, s. 53).

Na Nový rok 1990 využívá Václav Havel, u příležitosti svého zvolení prezidentem Československé socialistické republiky (dále jen „ČSSR“), práva daného Ústavou vyhlásit amnestii. Jednalo se o amnestii velkého rozsahu odsouzených, kteří byli následně z výkonu trestu propuštěni na svobodu. Z celkového počtu 31 000 vězňů v ČSSR bylo propuštěno na svobodu bezmála 23 260 osob, což odpovídá téměř 2/3 vězňům. Po prezidentské amnestii Václava Havla první vlna nepokojů ustala (Brunová, 2005, s. 53).

U této amnestie z roku 1990 se dosud ve společnosti vedou debaty ohledně jejích důsledků. V souvislosti s amnestií docházelo ke značnému nárůstu kriminality. Pro společnost bylo velice nebezpečné propuštění tak vydatného počtu pachatelů za velmi krátkou dobu. Tito pachatelé byli vězněni i za velmi závažné trestné činy (Drápal, Jiříčka a Raszková, 2021, s. 17–18).

V důsledku tak rozsáhlé amnestie zbylí vězni taktéž požadovali propuštění na svobodu. A proto ve většině věznic docházelo jak k malému, tak k velkému rozsahu vzpour. Za největší vězeňskou vzpourou je považována ta, která vypukla v březnu roku 1990 ve slovenském Leopoldově (Amnestie, 2019; Drápal, Jiříčka a Raszková, 2021, s. 18). Dozorci byli odsouzenými vytlačeni z ubytovacích prostor a následně se vězni zmocnili celé věznice. Tito vězni uskutečňovali rabování a ničení věznice, stavěli barikády a ozbrojili se zbraněmi. Někteří vězni se takovýchto vzpour účastnit odmítali, a tak je vzbouřenci drželi jako rukojmí. Následkem vzpour ve věznici Leopoldov byly škody ve výši několika milionu korun. Jeden

dozorci a desítky vězňů bylo při potlačování vzpoury zraněno. Jeden odsouzený byl dokonce i nalezen mrtvý (Drápal, Jiříčka a Raszková, 2021, s. 18).

Významným momentem ve vývoji Československého vězeňství je zrušení trestu smrti v roce 1990. Trest smrti byl zrušen zákonem č. 175/1990 Sb. a nahrazen trestem odnětí svobody na doživotí. Při jeho zrušení Česká republika přistupuje k nedotknutelnosti jednoho ze základních lidských práv a tím je právo na život (Šámal, Novotný, Gřivna a kol., 2014, s. 371–372).

Mezi další důležitý okamžik připadající vývoji českého vězeňství je považován **vznik České republiky**. K modernizaci a ke zkvalitnění českého vězeňství přispělo přijetí Evropských vězeňských pravidel, které vstoupily v České republice v platnost v roce 1993 a ukrývaly v sobě moderní vězeňské normy s doporučujícím charakterem (Brunová, 2020, s. 63).

Od 1. 1. 1994 nastala nově účinná právní úprava diferenciací výkonu trestu odnětí svobody. Podle ní se vězňové dělí dle zajištění bezpečnosti prostřednictvím míry vnější ostrahy do čtyř základních stupňů (Vězeňská služba ČR, 1996, s. 7):

- s dohledem,
- s dozorem,
- s ostrahou,
- se zvýšenou ostrahou.

Do věznic s dohledem soud zařadil pachatele, kteří doposud nebyli pro úmyslný trestný čin ve výkonu trestu odnětí svobody a spáchali pouze nedbalostní trestný čin. Ve věznicích s dozorem byly především osoby, které se dopustily trestné činnosti z nedbalosti, ale na rozdíl od předchozí skupiny již v minulosti byly pro úmyslný trestný čin ve výkonu trestu odnětí svobody, anebo odsouzeny za úmyslný trestný čin v rozsahu nejdéle dva roky a nebyly do této chvíle ve vězení za spáchaný úmyslný trestný čin. Dalším stupněm věznic, jak již bylo výše uvedeno, jsou vězňové s ostrahou, kam byli soudem zařazeni pachatelé, kteří uskutečnili úmyslný trestný čin a nebyli zařazeni do výkonu trestu odnětí svobody do věznic s dozorem či se zvýšenou ostrahou a pachatelé, kteří se dopustili nedbalostní trestné činnosti, ale nesplňovali podmínky pro zařazení do věznic s dohledem nebo s dozorem. V poslední kategorii, ve věznicích se zvýšenou ostrahou, byli zařazeni obzvláště nebezpeční recidivisté nebo pachatelé, jimž byl uložen nepodmíněný trest odnětí svobody na doživotí (Drápal, Jiříčka a Raszková, 2021, s. 19). Toto členění věznic bylo v platnosti donedávna, ale od roku 2017 se stalo účinným nové členění věznic, a to pouze do dvou základních stupňů (viz. kapitola 2.3.2).

2. VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR

Druhá kapitola je v první řadě zaměřena na základní představení Vězeňské služby jako složky, do jejíž gesce daná problematika této práce spadá. Dále jsou zde uvedeny činnosti Vězeňské služby a její organizační jednotky. Následně je velká část této kapitoly upnuta na jednotlivá vězeňská zařízení a jejich rozmístění po České republice.

2.1 Základní charakteristika a činnost Vězeňské služby

Vězeňská služba je dle zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky, ozbrojený bezpečnostní sbor, zabezpečující výkon vazby, výkon trestu odnětí svobody a výkon zabezpečovací detence. Dále zajišťuje bezpečnost při výkonu soudnictví a při činnostech státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti. Vězeňská služba spadá pod Ministerstvo spravedlnosti, jakožto ústřední orgán státní správy pro vězeňství.

Vězeňská služba se člení na:

- vězeňskou stráž,
- justiční stráž,
- správní službu.

Vězeňská stráž jako ozbrojený bezpečnostní sbor má za úkol předvádět osoby ve výkonu trestu odnětí svobody, ve výkonu vazby a ve výkonu zabezpečovací detence. Vězeňská stráž může být také vyzvána k plnění úkolů justiční stráže.

A i naopak může být **justiční stráž** udělena generálním ředitelem povinnost v ojedinělých případech plnit úkoly vězeňské stráže. Mezi kompetence justiční stráže patří zajištění bezpečnosti ve státních zastupitelstvích, budovách soudů a ministerstev. Stejně jako vězeňská stráž, tak i justiční stráž má pozici ozbrojeného sboru.

Správní služba má na starost zajištění ekonomické, organizační, zdravotnické, speciálně výchovné a zásobovací činnosti (Peková, Pilný a Jetmar, 2012, s. 370; Zákon č. 555/1992 Sb.).

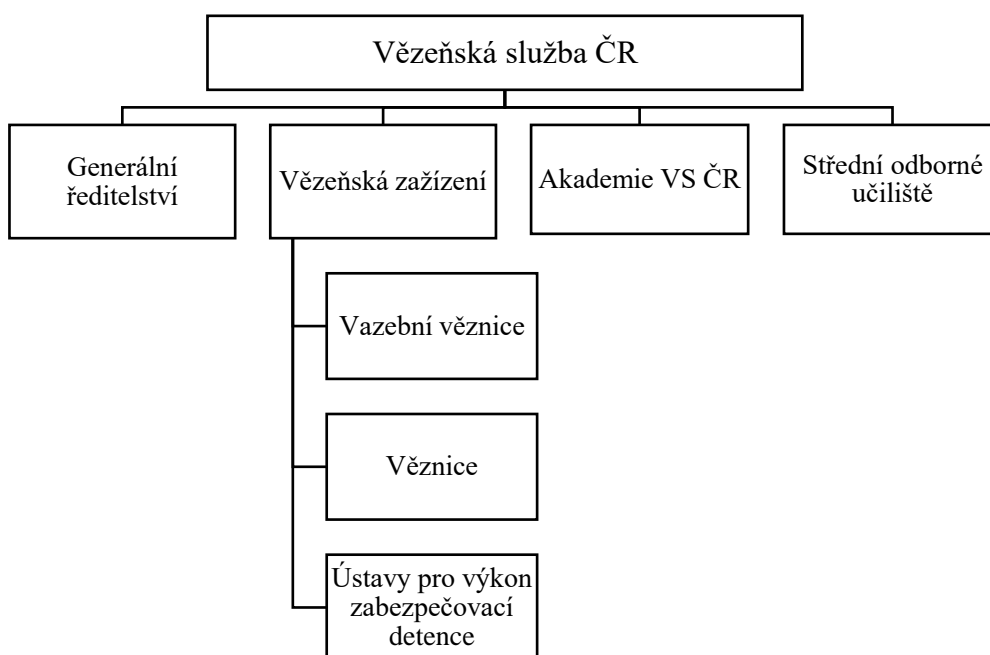
Úkoly, které zajišťuje Vězeňská služba dle § 2 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky:

- zajišťuje výkon vazební věznice a věznice a je odpovědná za uskutečňování předem určených podmínek při výkonu vazby a nepodmíněného výkonu trestu odnětí svobody,
- spravuje a střeží ústavy určené pro výkon zabezpečovací detence,

- zabezpečuje eskort osob, které jsou umístěny ve výkonu vazby, ve výkonu zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody,
- pomocí programů zacházení zajišťuje podmínky osobám, které se nacházejí ve výkonu trestu odnětí svobody a některým určitým skupinám osob ve výkonu vazby, určených k vedení řádného života osoby po propuštění na svobodu,
- vede výzkum v oblasti penologie, jež následně využívá při výkonu trestu odnětí svobody,
- zabezpečuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů, státních zastupitelství a ministerstev
- buduje pracovní podmínky pro práci osob ve výkonu vazby, ve výkonu zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody,
- vytváří hospodářskou činnost za účelem zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody, případně i osob ve výkonu vazby,
- eviduje veškeré osoby umístěné ve výkonu vazby, ve výkonu zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody na území České republiky,
- plní úkoly, které pro ni vyplývají z vyhlášených mezinárodních smluv, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána,
- zajišťuje vzdělávání příslušníků Vězeňské služby a občanských zaměstnanců Vězeňské služby, které provádí Akademie Vězeňské služby (viz. kapitola 2.2),
- zabezpečuje vzdělávání osob umístěných ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody, které provádí Střední odborné učiliště,
- Spravuje vlastní zdravotnické zařízení, kde poskytuje zdravotní péči osobám ve výkonu vazby, osobám ve výkonu zabezpečovací detence a osobám ve výkonu trestu odnětí svobody, příslušníkům a občanským zaměstnancům Vězeňské služby; v případě potřeby zabezpečuje zdravotní služby u mimovězeňských poskytovatelů zdravotních služeb,
- objasňuje a přezkoumává vlastními orgány trestné činy osob ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody a zabezpečovací detence;
- podílí se na předcházení a odhalování trestné činnosti příslušníků Vězeňské služby a občanských zaměstnanců, kteří se podílejí na výkonu práce ve Vězeňské službě, spáchané při výkonu služby nebo při plnění pracovních úkolů.

2.2 Organizační jednotky Vězeňské služby

Obrázek č. 4 zobrazuje organizační jednotky Vězeňské služby České republiky (dále jen „VS ČR“), jimiž jsou Generální ředitelství, vazební věznice, věznice, ústavy pro výkon zabezpečovací detence (dále jen „ÚVZD“), Akademie Vězeňské služby ČR a Střední odborné učiliště.

Obrázek 4: Organizační jednotky Vězeňské služby ČR

Zdroj: vlastní zpracování dle (Vězeňská služba ČR, 2022b)

Generální ředitelství je orgán v čele Vězeňské služby ČR, za jejíž činnost odpovídá ministrovi spravedlnosti. Ministr spravedlnosti zároveň generálního ředitele jmenuje a odvolává. Do kompetence generálního ředitelství spadá koordinace úkolů všech organizačních jednotek VS ČR a dohlížení na jejich plnění. Generální ředitel je oprávněn jmenovat a odvolávat ředitele vazebních věznic, věznic, ústavů pro výkon zabezpečovací detence, Středního odborného učiliště a Akademie Vězeňské služby (Motejl a kol., 2010, s. 176–177).

Ministerstvo spravedlnosti zřídilo **Akademii Vězeňské služby České republiky** za účelem výkonu vzdělávání pro české vězeňství. Je to tedy jediný vzdělávací institut v rámci českého vězeňství, který má působnost po celé republice. Jednou z priorit Akademie je ve všech směrech Vězeňské služby ČR proškolení, a především připravit k výkonu služby nové zaměstnance a příslušníky Vězeňské služby. Ve vztahu ke všem organizačním jednotkám VS ČR, jejich

zaměstnanců a příslušníků, je úkolem Akademie předat jim nezbytné kvalifikace sloužící pro výkon jejich profesí. Akademie se podílí na vzdělávání nejen nově nastoupených zaměstnanců Vězeňské služby, ale i na jejich dalším odborném rozvoji (Vězeňská služba ČR, 2022a).

Střední odborné učiliště zabezpečuje vzdělávání osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody, a to pomocí několika vzdělávacích programů. Vzdělávání ve věznicích má dvě oblasti, a to formální a neformální. Formální vzdělávání lze následně rozdělit na vzdělávání Vězeňské služby v rámci svých vlastních školských vzdělávacích středisek, což jsou právě Střední odborné učiliště Vězeňské služby, a vzdělávání, které je organizované pomocí jiných spolupracujících subjektů v rámci jak ze státní, tak i ze soukromé oblasti. Při ukončení formálního vzdělávání je získán doklad o dosaženém vzdělávání. Další oblastí, jak již bylo uvedeno, je neformální vzdělávání, v němž jsou vzdělávací aktivity prováděny v rámci programu zacházení. Těmito aktivitami mohou být různé kurzy, jako například rekvalifikační kurzy, všeobecně vzdělávací kurzy a odborné kurzy. Po zakončení kurzu je obdrženo doklad o jeho absolvování. Ani u jednoho z uvedených dokladů nesmí být zřejmé, že byl získán ve výkonu trestu odnětí svobody. Hlavním cílem vzdělávání v době pobytu ve věznici je vhodné uplatnění na trhu práce a zařazení do společnosti po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody (Drápal, Jiříčka a Raszková, 2021, s. 262–263; Vězeňská služba, 2022c).

2.3 Druhy vězeňských zařízení

V České republice pod Vězeňskou službu spadají tři základní typy vězeňských zařízení. Jsou jimi věznice, vazební věznice a ústavy pro výkon zabezpečovací detence (Drápal, Jiříčka a Raszková, 2021, s. 31). Tyto druhy vězeňských zařízení se od sebe navzájem rozlišují účelem, ke kterému jsou zřízeny, délkou pobytu a skladbou osob ve vězeňských zařízeních a mírou zásahu odborných zaměstnanců. Jelikož se jedná ve všech případech o rozsáhlý zásah do práv a svobod osob, tak o uložení výkonu do těchto zařízení rozhoduje vždy soud (Drápal, Jiříčka a Raszková, 2021, s. 32).

Obrázek 5: Mapa uspořádání vězeňských zařízení

Zdroj: Statistická ročenka Vězeňské služby (Vězeňská služba, 2021, s. 17)

Na obrázku č. 5 je znázorněno rozmístění vězeňských zařízení v České republice. Toto rozmístění je velmi nesystematické a chaotické, jelikož se například ve Zlínském kraji nenalézá ani jedno vězeňské zařízení a v jiných krajích jich je naopak několik. V ČR je celkem umístěno 25 věznic určených pro nepodmíněný výkon trestu odnětí svobody, z nichž je nejvíce rozloženo v severozápadní části republiky. Z výše zobrazené mapy je značné, že ve dvou krajích v České republice se nenachází ani jedna věznice určená pro nepodmíněný výkon trestu odnětí svobody, a to v Jihočeském a Zlínském kraji. Obdobně jsou na tom vazební věznice, kterých působí v ČR jenom devět. Nejméně ale ČR disponuje Ústavami určenými pro výkon zabezpečovací detence, jelikož se jedná o velmi specifické vězeňské zařízení. S tím souvisí malý počet chovanců v ČR, jelikož jejich přijetí s sebou nese určité podmínky (viz. kapitola 2.3.3). Ústavů tedy není potřeba tolik jako věznic, a proto jsou pouze dva, a to v Brně, který je zřízen v rámci areálu vazební věznice Brno, další ÚVZD společně s věznicí ve dvou nezávislých objektech poskytuje Opava.

2.3.1 Vazební věznice

„Vazba patří k nejstarším institutům trestního řízení. V dobách feudálního inkvizičního procesu byla nepostradatelná a použila se téměř vždy. Dnes je ale opatřením výjimečné povahy, protože je v podstatě nejzávažnějším zásahem státu do života člověka, o jehož vině dosud nebylo pravomocně rozhodnuto. Její působení často zachází mnohem dále, než je ztráta osobní svobody“ (Augustinová, 2017, cit. podle Drápal, Jiříčka a Raszková, 2021, s. 37).

Ve vazebních věznicích se uskutečňuje výkon vazby, o níž dle zákona rozhoduje soud na návrh státního zástupce. Vzetí do vazby lze jen ze zákonných důvodů. Vazba může být uložena, pokud existuje skutečná obava, že důvody vazby opravdu nastanou. Pouze pokud soud neshledá jinou možnost, která by zabránila obavám, které jsou uvedeny v důvodech vzetí do vazby, tak může vydat rozhodnutí o vzetí do vazby (Drápal, Jiříčka a Raszková, 2021, s. 37).

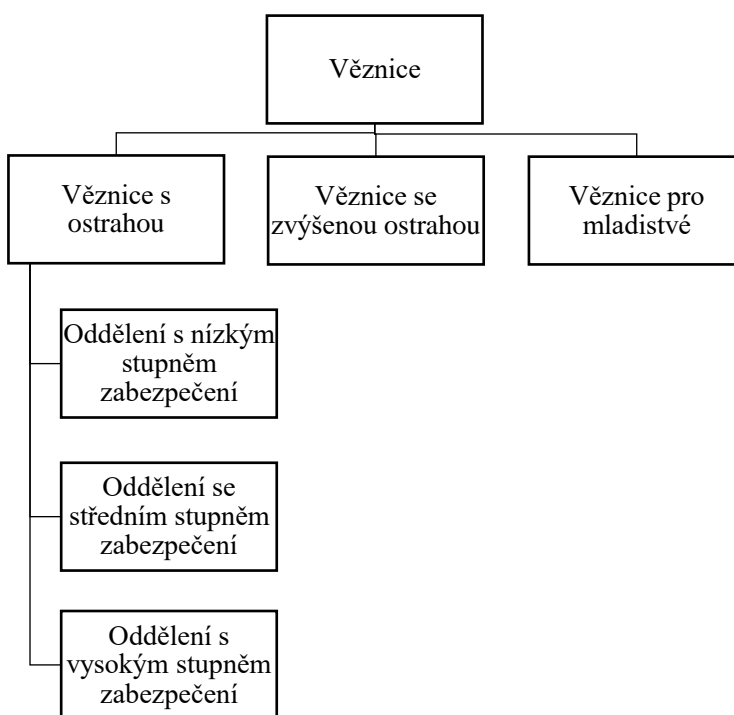
Dle §67 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, je jedním z důvodů vzetí do vazby obava, že obviněný dokoná trestný čin, o který se pokusil nebo bude opakovat trestnou činnost, na základě, které je stíhán, jedná se tedy o předstižný důvod vazby. Další je útěkový důvod vazby, z jehož názvu je již zřejmé, že plyne obava, aby se obviněný vyhnul trestu nebo trestnímu stíhání tím, že se bude pokoušet skrývat nebo uprchnout. Poslední je koluzní důvod vazby, pro který je typická obava, že obviněný bude mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, například ovlivňovat spoluobviněné nebo dosud nevyslechnuté svědky. Obviněný nemůže být vzat do vazby z jiných než z výše uvedených důvodů.

Státní zástupce je povinen ve svém návrhu na vzetí do vazby opodstatnit své tvrzení a svůj úsudek podpořit. Soudce se musí obeznámit jednak s návrhem vzetí do vazby, tak se spisovým materiálem týkající se věci (Galovcová, 2020, s. 41).

Orgány, které jsou činné v trestním řízení musí v průběhu výkonu vazby kontinuálně prověřovat, zda jsou důvody vazby stále patrné či nikoliv (Drápal, Jiříčka a Raszková, 2021, s. 38). V § 72a zákona č. 141/1961 Sb., je uvedeno, že vazba smí v řízení před soudem i v přípravném řízení trvat pouze po nezbytně nutnou dobu, proto v trestním řízení nesmí celková doba trvání vazby přesáhnout jeden rok, je-li vedeno trestní stíhání pro přečin, dva roky, je-li vedeno trestní stíhání pro zločin; tři roky, je-li vedeno trestní stíhání pro zvlášť závažný zločin; čtyři roky, je-li vedeno trestní stíhání pro zvlášť závažný zločin, za který lze podle trestního zákona uložit výjimečný trest.

2.3.2 Věznice

Nepodmíněný trest odnětí svobody uskutečňují odsouzené osoby ve věznicích, které se dle zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, dále člení podle stupně bezpečnostního zajištění na věznice s ostrahou a věznice se zvýšenou ostrahou. Do věznic s ostrahou jsou zařazeni odsouzení, kteří nenaplnili podmínky pro to, aby byli zařazeni do věznic se zvýšenou ostrahou. Do věznic se zvýšenou ostrahou soud umísťuje pachatele, kterým byl uložen výjimečný trest, trest odnětí svobody za trestný čin spáchaný ve prospěch organizované zločinecké skupiny. Dále pachatele za zvlášť závažné zločiny, kterým byl uložen trest odnětí svobody ve výměře nejméně osm let, nebo kteří byli odsouzeni za úmyslný trestný čin a v posledních pěti letech uprchli nebo se pokusili uprchnout z vazby, z výkonu trestu nebo z výkonu zabezpečovací detence. Toto členění věznic uvádí **obrázek č. 6**.

Obrázek 6: Typy věznic

Zdroj: vlastní zpracování dle (Drápal, Jiříčka a Raszková, 2021, s. 44)

Ve věznicích s ostrahou mohou být pachatelé umísťováni do třech oddělení, a to podle míry vnitřního a vnějšího rizika. Tyto věznice jsou členěny dle stupně zabezpečení na věznice s nízkým stupněm zabezpečení, středním stupněm zabezpečení a vysokým stupněm zabezpečení. Je třeba určovat míru rizika jak vnějšího, tak i vnitřního. V případě vnějšího rizika je míra vyjadřována jako nebezpečnost odsouzeného pro společnost, kde se posuzuje povaha trestné činnosti, kterou odsouzený spáchal, délka trestu, která mu byla přidělena, forma

zavinění trestného činu a bere se zřetel na to, zda již byl ve výkonu trestu, či nikoliv. U vnitřního rizika míra rizika představuje ohrožení bezpečnosti při výkonu trestu, které lze zhodnotit s přihlédnutím na povahové rysy odsouzeného, pomocí nichž se zkoumá hrozba uprchnutí odsouzeného, výkon předchozího trestu odnětí svobody, povaha spáchaného trestného činu, a neuskutečněná ochranná opatření (Zákon č. 169/1999 sb., o výkonu trestu odnětí svobody).

Specifický druh věznice je **věznice pro mladistvé**, kde mladistvým je dle zákona č. 218/2003 Sb., zákona o soudnictví ve věcech mládeže, ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku. U mladistvých pachatelů je nutností, aby měli vždy obhájce. Provinění mladistvých projednávají specializovaní soudci v trestních věcech mladistvých. Všechny orgány, které se účastní v trestního řízení ve věcech mladistvých musejí být speciálně vyškoleni pro zacházení s mladistvými. U mladistvých nesmí být zveřejňovány informace, které by vedly k odhalení jejich totožnosti. Jestliže soud u mladistvého prokáže provinění, neukládá se mu trest, ale opatření (Zákon č. 218/2003 Sb.).

Zákon č. 218/2003 Sb. rozeznává tři skupiny opatření:

- výchovná opatření,
- ochranná opatření,
- trestní opatření.

Jedním z opatření jsou výchovná opatření, která v sobě zahrnují například výchovné povinnosti nebo omezení, která by vedla k zajištění řádného života mladistvého, může zde také pomoc dohled probačního úředníka. Ochranná opatření se týkají zejména ochranných léčení, která mohou být na způsob psychiatrického nebo protialkoholního. Léčení, ze kterého na rozdíl od ochranného léčení není snadné uprchnout se nazývá zabezpečovací detence. Nejprísnejší z těchto opatření je trestní opatření. V rámci něho může být například mladistvému uloženo domácí vězení, zakázání vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, nebo mu může soud uložit obecně prospěšné práce. (Ministerstvo spravedlnosti, 2006–2022; Zákon č. 218/2003 Sb.).

V České republice se nachází oddělení pro mladistvé ve Věznici Všehrady, další výkon trestního opatření odnětí svobody zabezpečují Věznice Heřmanice a Věznice Pardubice, a to konkrétně pro mladistvé muže a pro mladistvé ženy. To se nachází ve Věznici Světlá nad Sázavou (Drápal, Jiříčka a Raszková, 2021, s. 201).

Další skupinou mladistvých, kterou výše uvedený zákon rozlišuje, jsou děti mladší patnácti let. Děti, které nedosáhly věku patnácti let, nemohou být za spáchaný trestný čin stíhány, jelikož nejsou trestně odpovědné. Jestliže se dítě dopustí jednání, které vypovídá trestnému činu, může mu soud uložit například dohled probačního úředníka, ochrannou výchovu, nebo ho zařadit do různých výchovných programů, jako je terapeutický nebo psychologický (Ministerstvo spravedlnosti, 2006–2022).

2.3.3 Ústavy pro výkon zabezpečovací detence

Výkon zabezpečovací detence je určen výhradně pachatelům, kteří nejsou způsobilí dobrovolně absolvovat terapii v programu ochranného léčení a jsou pro společnost s ohledem na svůj duševní stav vysoce nebezpeční. Tyto osoby se dále mohou dopouštět útěků z léčeben, opětovně znemožňovat účel ochranného léčení a ohrožovat život jak svůj, tak i jiných osob (Blatníková a Zeman, 2019, s. 82).

Zabezpečovací detenci může soud uložit viníkovi trestného činu, jehož pobyt na svobodě by se dále jevil jako nebezpečný a pouze ochranné léčení by nebylo dostačující k ochraně společnosti vzhledem k duševní poruše pachatele trestného činu a pro svoji nepřičetnost není trestně odpovědný. V případě, že v době výkonu zabezpečovací detence byl uložen nepodmíněný trest odnětí svobody, tak se na dobu jeho výkonu zabezpečovací detence přeruší a pokračuje se v ní po skončení trestu odnětí svobody. Jestliže byla zabezpečovací detence uložena zároveň vedle nepodmíněného trestu odnětí svobody, tak se prvně vykoná trest odnětí svobody a až po jeho skončení se přejde k naplňování výkonu zabezpečovací detence (Zákon č. 40/2009 Sb.).

V Ústavech pro výkon zabezpečovací detence pracují s chovanci odlišní zaměstnanci než ve věznicích či vazebních věznicích. Jak již bylo řečeno, jsou zde umístěni pachatelé zejména vzhledem ke svému duševnímu stavu. Z tohoto důvodu s nimi pracují psycholog, psychiatr, vychovatel, vychovatel-terapeut, speciální pedagog, pedagog volného času a sociální pracovník (Drápal, Jiříčka a Raszková, 2021, s. 40).

3. ANALÝZA STRUKTURY A EKONOMICKÉ AKTIVITY VĚZNĚNÝCH OSOB V ČR

Poslední kapitola se zabývá analýzou vězněných osob. Pozorované období je zde desetileté, a to v rozmezí od roku 2012 do roku 2021, kde jsou uvedeny data vždy k poslednímu dni daného roku. Data jsou převzata ze statistických ročenek Vězeňské služby ČR (Vězeňská služba, 2023a). Data jsou zde zpracována do přehledných tabulek a grafů, pomocí kterých jsou interpretována.

V první řadě je zde rozebrána struktura všech vězněných osob, mezi které se řadí obviněné osoby, odsouzené osoby a chovanci. Je zde popsán vývoj počtu vězněných osob ve sledovaném období, poté jsou rozčleněny podle věku a je zde uvedena využitelnost vězeňských zařízení, jakožto věznic, vazebních věznic a Ústavů pro výkon zabezpečovací detence.

Dále je pozornost upnuta pouze na odsouzené osoby, jelikož představují největší podíl z vězněných osob a ve statistických ročenkách Vězeňské služby se ohledně nich nachází nejvíce informací. Je zde uvedena struktura odsouzených na základě pohlaví, rodinného stavu, nejvyššího dosaženého vzdělání, dále je představeno procentuální složení odsouzených osob cizí státní příslušnosti v českých věznicích, také je zobrazena struktura odsouzených osob na základě uložené délky trestu odnětí svobody a podle typu nařízené věznice.

V poslední řadě je rozebrána ekonomická aktivita odsouzených osob. Jsou zde uvedeny počty zaměstnaných a zaměstnatelných vězňů, a především vývoj míry zaměstnanosti odsouzených. V souvislosti se zaměstnaností odsouzených je zde také znázorněn vývoj průměrné měsíční odměny odsouzených za vykonanou práci. Dále jsou uvedeny způsoby zaměstnávání odsouzených a procentuální složení v jednotlivých způsobech zaměstnávání vězněných osob v letech 2016 a 2021. Vězeňská služba ČR nese za vězněnými osobami určité pohledávky, které vznikají v důsledku nákladů spojených s výkonem trestu odnětí svobody. Je zobrazen objem pohledávek Vězeňské služby ČR v jednotlivých kategoriích a výše uhrazených pohledávek (v %).

3.1 Struktura vězňených osob

Jak již bylo výše uvedeno, mezi vězňené osoby se řadí obviněné osoby, odsouzené osoby a chovanci. Obviněné osoby jsou ty, u kterých ještě nebylo rozhodnuto o vině a trestu, jsou uvězněny ve vazební věznici a čekají na rozhodnutí soudu. Odsouzené osoby již znají svůj trest a vykonávají ho v určitém typu věznice. Poslední skupina odsouzených osob jsou chovanci, a ti jsou uvězněni v Ústavech pro výkon zabezpečovací detence (viz. kapitola 2.3.3).

Vývoj vězňených osob v letech 2012 až 2021 je uveden v **Tabulce č. 1**. Z tabulky je zřejmé, že počet obviněných osob dosáhl svého vrcholu v roce 2013 ve sledovaném období a od té doby počty klesají. Stejně tak u odsouzených byl nejvyšší počet v prvním sledovaném roce a nejnižší počet odsouzených osob nastal v roce 2013, kdy proběhla prezidentská amnestie a snížil se až o přibližně 6 000 osob. Poté začaly počty odsouzených opět stoupat. U odsouzených osob je oproti obviněným počet až desetkrát vyšší. U zabezpečovací detence jsou počty chovanců v řádech desítek a ve sledovaném období počty rostou. V roce 2021 je počet vězňených osob nejnižší za posledních sedm let ve sledovaném období.

Tabulka 1: Vývoj počtu vězňených osob v letech 2012 až 2021

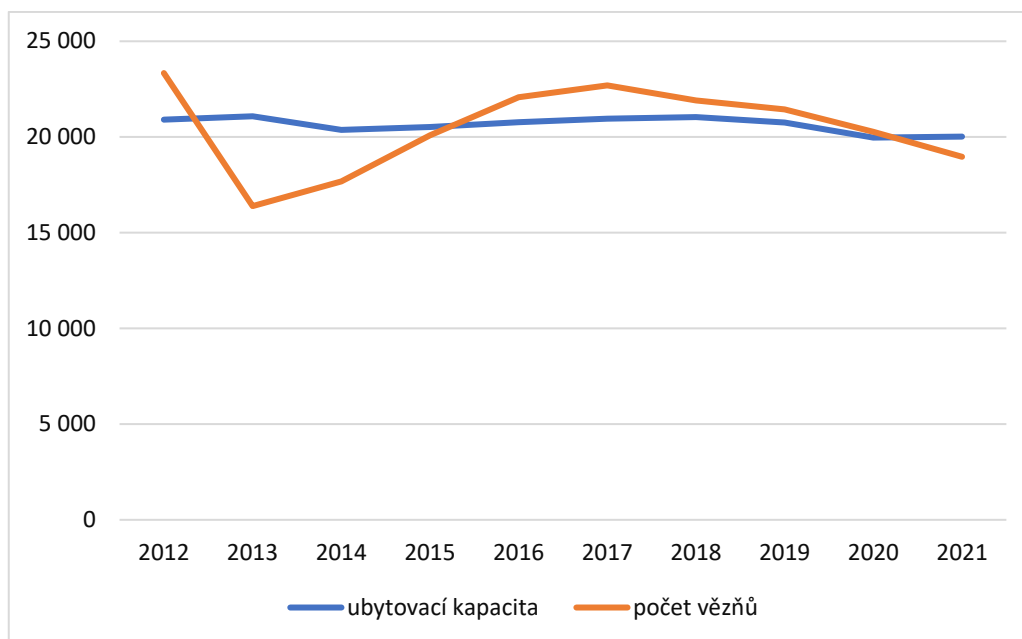
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Obvinění	2 183	2 308	2 185	1 960	1 907	1 809	1 816	1 798	1 570	1 392
Odsouzení	20 429	14 301	16 433	18 850	20 501	20 271	19 677	19 155	17 612	17 243
Chovanci			40	56	73	79	84	95	104	113
Celkem	22 612	16 609	18 658	20 866	22 481	22 159	21 577	21 048	19 286	18748

Zdroj: vlastní zpracování dle Statistických ročenek Vězeňské služby (2023a)

Důvodem nízkého počtu vězňených osob v posledních dvou letech ve sledovaném období může být i pandemická situace, kdy se snížil počet odsouzených osob za nejčastější trestné činy, jimiž jsou loupeže či krádeže. Podle Prunerové v době pandemie ubylo trestních řízení, jelikož soudy zpomalily svoji činnost (Prunerová in Paseková, 2021).

Podle celkového počtu vězňených osob v jednotlivých letech lze také vyjádřit naplněnost vězeňských zařízení, jež znázorňuje **obrázek č. 7**. Graf zobrazuje průměrnou naplněnost všech vězeňských zařízení v ČR v období od roku 2012 do roku 2021. Mezi vězeňská zařízení se řadí věznice, vazební věznice a ústavy pro výkon zabezpečovací detence (viz. podkapitola 2.3).

V grafu jedna křivka uvádí ubytovací kapacitu vězeňských zařízení a druhá křivka znázorňuje stav vězňů v jednotlivých letech.

Obrázek 7: Naplněnost vězeňských zařízení v letech 2012 až 2021

Zdroj: vlastní zpracování dle Statistických ročenek Vězeňské služby (2023a)

Z obrázku č. 7 si lze povšimnout, že křivka znázorňující ubytovací kapacitu nemá ve sledovaném období žádné značné výkyvy. V některých věznicích byla zřízena nová oddělení nebo některé věznice byly rozšířeny o určité objekty. Opačně na tom je křivka uvádějící stav vězněných osob ve sledovaném období. Jeden výrazný výkyv nastal v roce 2013, kdy, jak již bylo výše uvedeno, proběhla prezidentská amnestie, a tudíž ubylo vězněných osob a vězeňská ubytovací zařízení byla využita pouze na 78 %. Největší naplněnost v ubytovacích vězeňských zařízeních byla v prvním roce ve sledovaném období, a to v roce 2012. O přeplněnosti ubytovacích kapacit vězeňských zařízení lze také hovořit v letech 2016 až 2020. V posledním roce ve sledovaném období se však stav vězňů snížil a naplněnost ubytovacích vězeňských zařízení byla 95 %.

Do věznice se může dostat jak mladistvá osoba, tak i senior. **V tabulce č. 2** je uvedeno věkové složení vězněných osob za sledované období. Nejpočetnější každoroční vězněnou věkovou kategorií zastávají osoby ve středním věku, tudíž ve věkovém rozmezí třicet až čtyřicet let. Tato věková skupina obsazuje věznice okolo 35 %. Druhý největší počet vězněných osob patří osobám ve věku čtyřicet až padesát let. Naopak nejméně osob ve vězeňských zařízeních je do osmnácti let věku, kde jsou jejich počty pouze v řádech jednotek či desítek. Nejvíce z vězněných osob ve

věku do 18 let bylo v roce 2012, poté počty v následujících obdobích klesají. Obdobně jsou na tom vězněné osoby nad 70 let věku, kdy ale jejich počty naopak rostou.

Tabulka 2: Věkové složení vězněných osob v letech 2012 až 2021

Věk	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Do 18 let	83 (0,4 %)	67 (0,4 %)	16 (0,1 %)	10 (0,1 %)	15 (0,1 %)	13 (0,1 %)	14 (0,1 %)	14 (0,1 %)	18 (0,1 %)	16 (0,1 %)
18–21 let	709 (3,1 %)	497 (3,0 %)	252 (1,4 %)	265 (1,3 %)	246 (1,1 %)	205 (0,9 %)	191 (0,9 %)	197 (0,9 %)	173 (0,9 %)	155 (0,8 %)
21–25 let	2 504 (11,1 %)	1 731 (10,4 %)	1 669 (8,9 %)	1 751 (8,4 %)	1 731 (7,7 %)	1 501 (6,8 %)	1 325 (6,1 %)	1 194 (5,7 %)	1 006 (5,2 %)	944 (5,0 %)
25–30 let	4 048 (17,9 %)	2 910 (17,5 %)	3 171 (17,0 %)	3 497 (16,8 %)	3 700 (16,5 %)	3 570 (16,1 %)	3 370 (15,6 %)	3 202 (15,2 %)	2 814 (14,6 %)	2 640 (14,1 %)
30–40 let	8 024 (35,4 %)	5 831 (35,0 %)	6 729 (36,1 %)	7 425 (35,6 %)	7 922 (35,2 %)	7 683 (34,7 %)	7 484 (34,7 %)	7 300 (34,7 %)	6 858 (35,6 %)	6 815 (36,4 %)
40–50 let	4 964 (21,9 %)	3 739 (22,5 %)	4 515 (24,2 %)	5 261 (25,2 %)	5 856 (26,0 %)	5 972 (27,0 %)	5 937 (27,5 %)	5 887 (28,0 %)	5 371 (27,8 %)	5 170 (27,6 %)
50–60 let	1 853 (8,2 %)	1 461 (8,8 %)	1 766 (9,5 %)	2 047 (9,8 %)	2 279 (10,1 %)	2 425 (10,9 %)	2 476 (11,5 %)	2 469 (11,7 %)	2 255 (11,7 %)	2 234 (11,9 %)
60–70 let	426 (1,9 %)	387 (2,3 %)	494 (2,6 %)	552 (2,6 %)	658 (2,9 %)	715 (3,2 %)	702 (3,3 %)	693 (3,3 %)	691 (3,6 %)	669 (3,6 %)
nad 70 let	33 (0,1 %)	22 (0,1 %)	46 (0,2 %)	58 (0,3 %)	74 (0,3 %)	75 (0,3 %)	78 (0,4 %)	92 (0,4 %)	100 (0,5 %)	105 (0,6 %)
Celkem	22 644	16 645	18 658	20 866	22 481	22 159	21 577	21 048	19 286	18 748

Zdroj: vlastní zpracování dle Statistických ročenek Vězeňské služby (2023a)

3.2 Struktura odsouzených osob

Nyní bude pozornost upnuta pouze na odsouzené osoby, jelikož jsou to právě ti, kteří vykonávají trest odnětí svobody a jejich procentuální složení z celkového počtu vězňených osob tvoří až 90 %.

Složení odsouzených osob dle pohlaví za období 2012 až 2021 vykazuje **tabulka č. 3**. Z tabulky je zřejmé, že dominantní postavení v českých věznicích zaujímají muži, a to až kolem 94 %. Nejnižší počet žen v českých věznicích byl v roce 2013 a naopak nejvyšší nastal v roce 2019.

Tabulka 3: Členění odsouzených dle pohlaví v letech 2012 až 2021

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Muži	19 129	13 491	15 411	17 568	19 019	18 761	18 155	17 560	16 152	15 832
Ženy	1 300	8 10	1 022	1 282	1 482	1 510	1 522	1 595	1 460	1 411
Celkem	20 429	14 301	16 433	18 850	20 501	20 271	19 677	19 155	17 612	17 243

Zdroj: vlastní zpracování dle Statistických ročenek Vězeňské služby (2023a)

Odsouzené osoby lze rozčlenit také na základě rodinného stavu, který uvádí **tabulka č. 4**. Tabulka rozčleňuje odsouzené osoby podle rodinného stavu na svobodný/svobodná, ženatý/vdaná, rozvedený/rozvedená, vdovec/vdova, registrované partnerství a osoby se zaniklým registrovaným partnerstvím.

Tabulka 4: Struktura odsouzených osob dle rodinného stavu v letech 2012 až 2021

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Svobodný/ svobodná	13 417	9 639	11 419	13 175	14 291	14 183	13 882	13 660	12 843	12 880
Ženatý/ vdaná	2 011	1 437	1 513	1 666	1 792	1 800	1 743	1 738	1 530	1 347
Rozvedený/ rozvedená	4 862	3 109	3 381	3 889	4 284	4 154	3 919	3 624	3 118	2 896
Vdovec/ vdova	138	114	113	111	123	122	119	121	113	111
Registrované partnerství	1	2	5	6	8	7	9	7	4	5
Zaniklé registrované partnerství	0	0	2	3	3	5	5	5	4	4
Celkem	20 429	14 301	16 433	18 850	20 501	20 271	19 677	19 155	17 612	17 243

Zdroj: vlastní zpracování dle Statistických ročenek Vězeňské služby (2023a)

Lze si povšimnout, že nejvyšší podíl odsouzených osob zastávají svobodné osoby. Z hlediska podílu na celku se pohybují v rozmezí 66 % až 75 %. Jeden z důvodů, proč nejčastěji svobodné osoby páchají trestnou činností může být i to, že nemají žádné závazky a nic jim nebrání v trestné činnosti. Další nejvíce početnou skupinou jsou rozvedené osoby a následně osoby v uzavřeném manželství. Lehce nad sto osob v jednotlivých letech zastávají ovdovělé osoby.

Z tabulky č. 4 vyplývá, že nejméně osob v českých věznicích zastávají osoby v registrovaném partnerství nebo osoby se zaniklým registrovaným partnerství, a to pouze v řádech jednotek.

Tabulka 5: Členění odsouzených v letech 2012 až 2021 dle nejvyššího dosaženého vzdělání

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Nezjištěno (cizinec), neuvedeno	130	131	154	252	160	187	253	300	261	197
Zvláštní škola	502	361	430	463	461	532	468	431	428	424
Neukončené základní vzdělání	528	376	404	399	418	422	366	357	305	288
Základní vzdělání	8 659	6 277	7 292	8 454	9 089	8 799	8 893	8 768	8 278	8 195
Vyučení bez maturity	8 115	5 384	6 203	7 051	7 681	7 696	7 172	6 796	6 153	6 039
Vyučení s maturitou	505	355	391	458	600	456	453	423	348	361
Středoškolské bez maturity	130	94	94	107	125	153	105	99	71	66
Středoškolské s maturitou	1 552	1 089	1 188	1 379	1 630	1 703	1 636	1 631	1 455	1 376
Vyšší odborné	20	14	21	16	25	22	19	27	24	26
Vysokoškolské Bc.	61	48	56	59	66	63	58	74	64	63
Vysokoškolské Mgr., Ing.	198	149	173	181	206	203	217	213	193	181
Vysokoškolské Dr.	29	23	27	31	40	35	37	36	32	27
Celkem	20 429	14 301	16 433	18 850	20 501	20 271	19 677	19 155	17 612	17 243

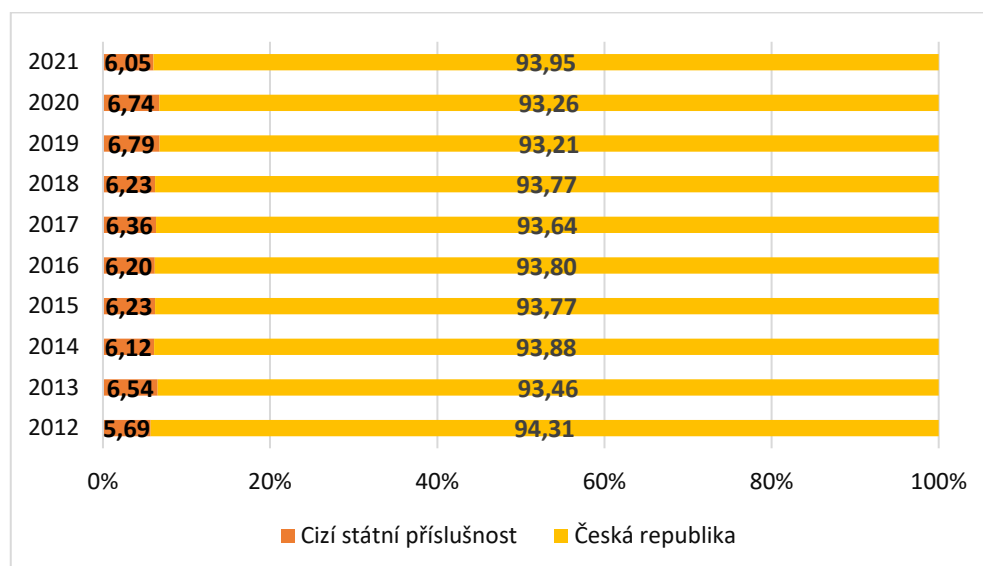
Zdroj: vlastní zpracování dle Statistických ročenek Vězeňské služby (2023a)

Tabulka č. 5 uvádí strukturu odsouzených osob na základě nejvyššího dosaženého vzdělání. První zmíněnou skupinou jsou odsouzené osoby, u nichž nebylo zjištěno či uvedeno nejvyšší dosažené vzdělání, a to například z toho důvodu, že se jednalo o cizince. Další uvedenou skupinou jsou odsouzené osoby se zvláštním vzděláním, kterých je ve věznicích v rozmezí 2 % až 3 %. Nejpočetnější kategorií odsouzených osob tvoří osoby, které dosáhly pouze základního vzdělání a těch je v českých věznicích stabilně kolem 45 %. O pár procent méně je zde vyučených osob bez maturity.

Ve věznicích je umístěno i několik osob s vyšším odborným vzděláním a s vysokoškolským vzděláním, ti ale tvoří pouze kolem 1,5 % až 2 %.

V českých věznicích jsou také umístěny i odsouzené osoby cizí státní příslušnosti. Porovnání odsouzených osob české a cizí státní příslušnosti v letech 2012 až 2021 znázorňuje

obrázek č. 8.

Obrázek 8: Porovnání odsouzených osob české a cizí státní příslušnosti (v %) v letech 2012 až 2021

Zdroj: vlastní zpracování dle Statistických ročenek Vězeňské služby (2023a)

Z obrázku č. 8 vyplývá, že odsouzených osob cizí státní příslušnosti bylo ve sledovaném období v českých věznicích pouze okolo 6 %, přičemž tento podíl je poměrně stabilní.

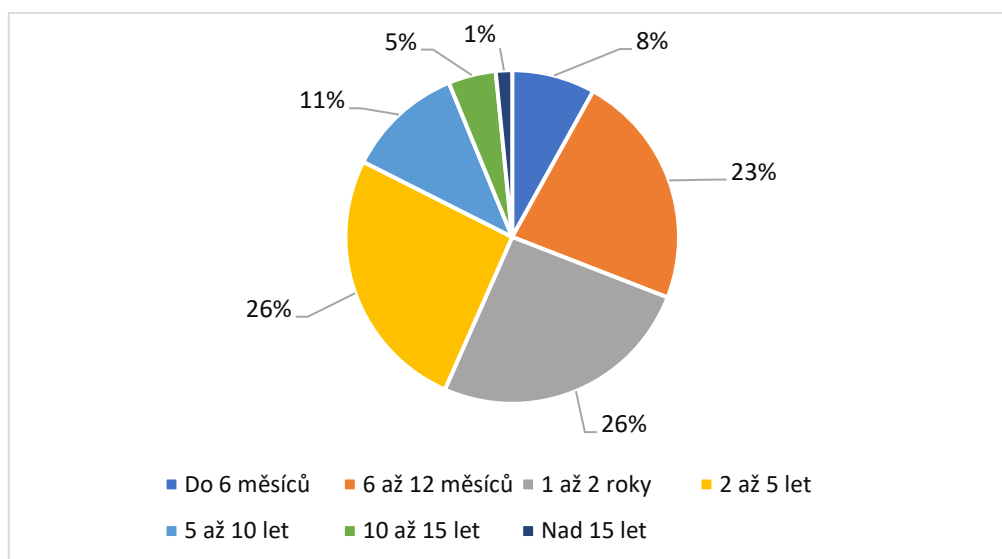
Tabulka č. 6 se zaměřuje na složení odsouzených osob podle délky uloženého trestu. Za sledované období tvoří nejpočetnější kategorií délka uloženého trestu v rozmezí 2 až 5 let. Z tabulky lze pozorovat, že další velmi početné skupiny odsouzených zastávají ti, kterým byl uložen trest odnětí svobody v délce 1 až 2 roky, obdobně jsou na tom ti, kteří byli odsouzeni pouze v délce 6 měsíců až 1 rok.

Tabulka 6: Členění odsouzených v letech 2012 až 2021 dle délky uloženého trestu

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Do 6 měsíců	1 649	466	938	1 348	787	1 404	1 442	769	695	739
6 až 12 měsíců	4 665	1 517	2 919	4 180	3 691	4 826	4 596	3 447	2 893	2 958
1 až 2 roky	5 253	3 609	3 759	4 099	4 944	4 199	4 108	4 486	4 047	3 915
2 až 5 let	5 274	5 176	5 180	5 481	6 455	5 970	5 692	5 977	5 770	5 577
5 až 10 let	2 320	2 278	2 398	2 489	3 057	2 629	2 626	3 022	2 785	2 659
10 až 15 let	944	901	863	839	1 041	788	749	893	840	817
Nad 15 let	324	354	376	414	526	455	464	561	582	578
Celkem	20 429	14 301	16 433	18 850	20 501	20 271	19 677	19 155	17 612	17 243

Zdroj: vlastní zpracování dle Statistických ročenek Vězeňské služby (2023a)

V návaznosti na předchozí tabulku byly zpracovány následující dva grafy, **obrázek č. 9** a **obrázek č. 10**, které porovnávají strukturu odsouzených osob za rok 2012 a rok 2021 na základě délky uloženého trestu.

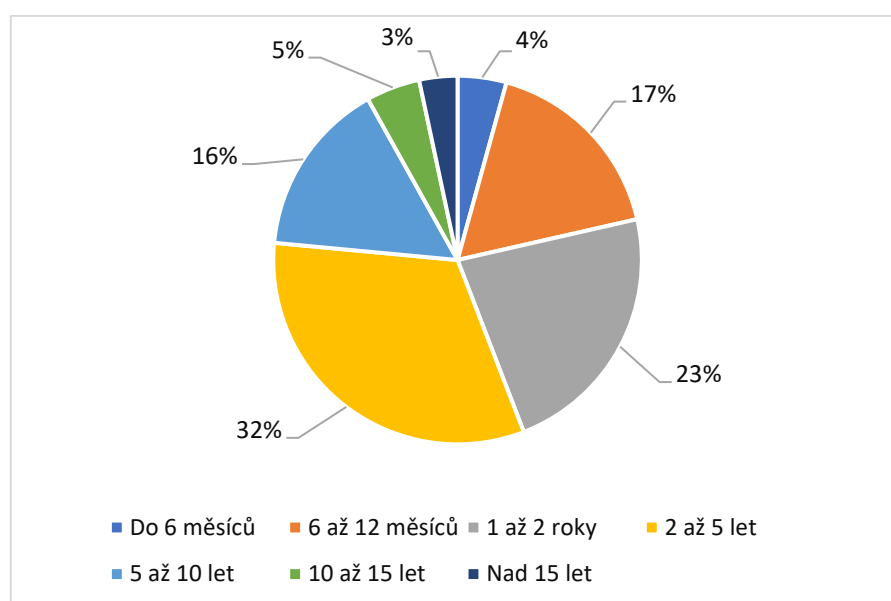

Obrázek 9: Struktura odsouzených za rok 2012 podle délky uloženého trestu

Zdroj: vlastní zpracování dle Statistických ročenek Vězeňské služby (2023a)

Podle **obrázku č. 9** bylo v roce 2012 ve věznicích nejvíce odsouzených osob v délce 1 až 2 roky a 2 až 5 let, a to u obou délek trestu 26 % odsouzených osob. O tři procenta méně bylo odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody v rozsahu 6 až 12 měsíců. V rámci nejnižších trestů, tresty odnětí svobody do 6 měsíců, bylo ve věznicích umístěno 8 % odsouzených. Pouhých 11 % odsouzeným vykonávalo trest ve věznici na období 5 až 10 let. Délka 10 až 15 let trestu odnětí svobody byla uložena 5 % odsouzených. Odnětí svobody na období nad 15 si odpovídalo 1 % odsouzených.

Z **obrázku č. 10** si lze povšimnout, že v roce 2021 bylo ve věznicích procentuálně více osob, kterým byl uložen vyšší trest odnětí svobody, než v roce 2012, a to zejména v délce 2 až 5 let, kde nastalo navýšení o 6 %. Nárůst o 5 % nastal u odsouzených osob vykonávajících trest odnětí svobody v délce 5 až 10 let. Také se zvýšila četnost kategorie osob odsouzených na 15 let odnětí svobody a více, a to o 2 %. Oproti tomu se snížil počet osob, kterým byl uložen trest odnětí svobody v délce do 6 měsíců, těch bylo v roce 2021 pouze 4. Poklesy nastaly také u délky odnětí svobody na 6 až 12 měsíců a 1 až 2 roky.

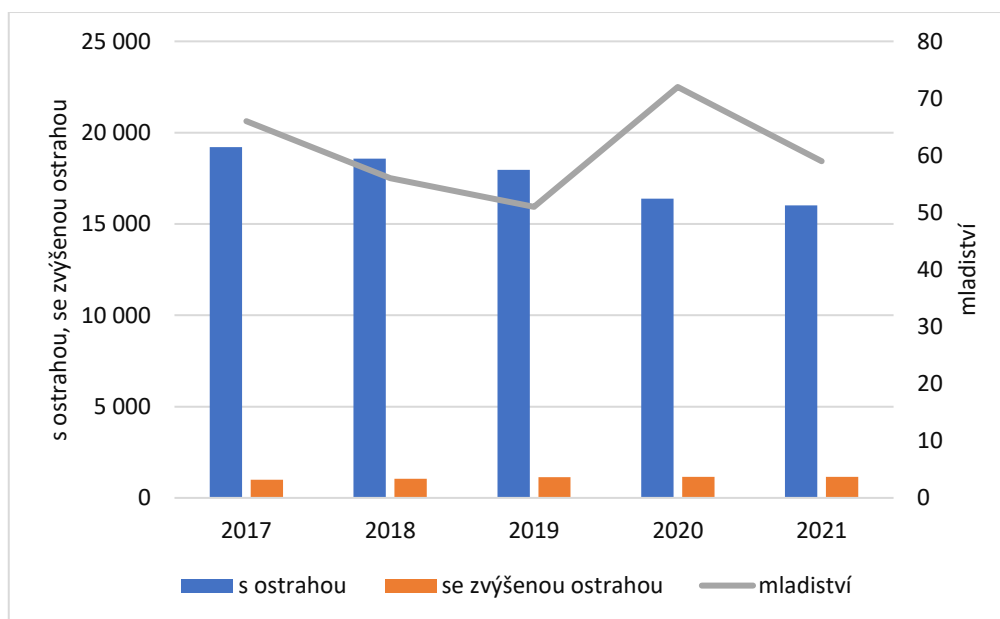

Obrázek 10: Struktura odsouzených za rok 2021 podle délky uloženého trestu

Zdroj: vlastní zpracování dle Statistických ročenek Vězeňské služby (2023a)

Důvodem, že ve věznicích v roce 2021 bylo méně osob, kterým byl uložen trest odnětí svobody do dvou let může být pandemická situace, kdy se snížil počet páchaní méně závažných trestných činů.

S uloženou délkou trestu odnětí svobody také souvisí zařazení odsouzených do konkrétního typu věznice. Členění odsouzených dle nařízeného typu věznice v letech 2017 až 2021 znázorňuje **obrázek č. 11**. Sledované období je zde pouze pětileté, jelikož v roce 2017 se změnilo členění věznic. Namísto čtyř typů věznic (s dohledem, s dozorem, s ostrahou a se zvýšenou ostrahou) jsou rozeznávány pouze dva typy, a to věznice s ostrahou a věznice se zvýšenou ostrahou (viz. podkapitola 2.3.2) a zvláštním typem věznice jsou věznice pro mladistvé.

Obrázek 11: Struktura odsouzených osob v letech 2017 až 2021 dle nařízeného typu věznice

Zdroj: vlastní zpracování dle Statistických ročenek Vězeňské služby (2023a)

Z **obrázku č. 11** je zřejmé, že nejvíce odsouzených osob je umístěno ve věznicích s ostrahou, kdy v prvním roce ve sledovaném období jich bylo okolo 95 %, poté počty klesají a v roce 2021 se stav ustálil na 93 %. Oproti tomu ve věznicích se zvýšenou ostrahou počty odsouzených naopak rostou. Ve věznicích pro mladistvé odsouzené osoby jsou počty pouze v řádech desítek.

3.3 Ekonomická aktivita odsouzených osob

Následující část analýzy bakalářské práce je zaměřena na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody na území ČR, které po dobu svého trestu vykonávají ekonomickou aktivitu.

Podle Zákona č. 160/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, má odsouzená osoba povinnost například vykonávat rozkazy a nařízení, které učinili zaměstnanci Vězeňské služby, zachovávat určený pořádek a kázeň, ale také má povinnost pracovat, pokud jí byla přidělena práce a je uznána práce schopnou.

3.3.1 Zaměstnanost a související ukazatele

Za výkon zaměstnání je osobám příslušná určitá výše mzdy. Výše mzdy je závislá na několika faktorech, jimiž jsou vzdělání, pohlaví, délka vykonané praxe, dále výše mzdy může záviset na velikosti obce, kde je práce vykonávána, typu zaměstnání, velikosti firmy apod.

(Raudenská, Večerník, 2019, s. 40).

Na základě údajů Statistických ročenek Vězeňské služby je možné využít následující vzorec (1), vyjadřující míru zaměstnanosti odsouzených osob.

$$\text{míra zaměstnanosti: } \frac{\text{zaměstnaní}}{\text{zaměstnatelní}} \quad (1)$$

Jsou zde porovnávány počty zaměstnaných a zaměstnatelných (práce schopných) odsouzených osob. Pokud by byla vyjadřována reálná zaměstnanost, tak by mezi zaměstnatelné odsouzené osoby byly zahrnuty všechny odsouzené osoby, tedy i osoby trvale pracovní nezařaditelné ve výkonu trestu odnětí svobody a reálná zaměstnanost by byla nižší (Drápal, Jiříčka, Raszková, 2021, s. 122–123; Vězeňská služba, 2023a).

Zákon č. 160/1999 Sb., stanoví jako trvale pracovní nezařaditelnou odsouzenou osobu, takovou osobu, která:

- je starší 65 let věku, ledaže sama zažádá o zařazení do práce,
- je uznána ve třetím stupni invalidity, pokud sama nezažádá o zařazení do práce a její pracovní schopnost takovéto zařazení dovoluje, nebo
- nemůže být z důvodu zdravotního stavu trvale pracovní zařazena.

„Odsouzení trvale pracovní nezařaditelní patří bezesporu do kategorie osob se speciálními potřebami, které vyžadují specifické zacházení. Možnosti a podoby zacházení s odsouzenými lze považovat za součást speciálně-pedagogické, etopedické péče,“ (Raszková, Svoboda Hoferková, 2015, s. 43).

Trvale pracovně nezařaditelné odsouzené osoby mají stanovené odlišné ukládání kázeňských trestů, to je zpravidla mírnější. Odlišný typ kázeňského trestu lze uložit například také mladistvým (Zákon č. 160/1999 Sb.).

Zaměstnávání odsouzených osob s sebou nese řadu výhod, a to například (Vězeňská služba ČR, 2023c):

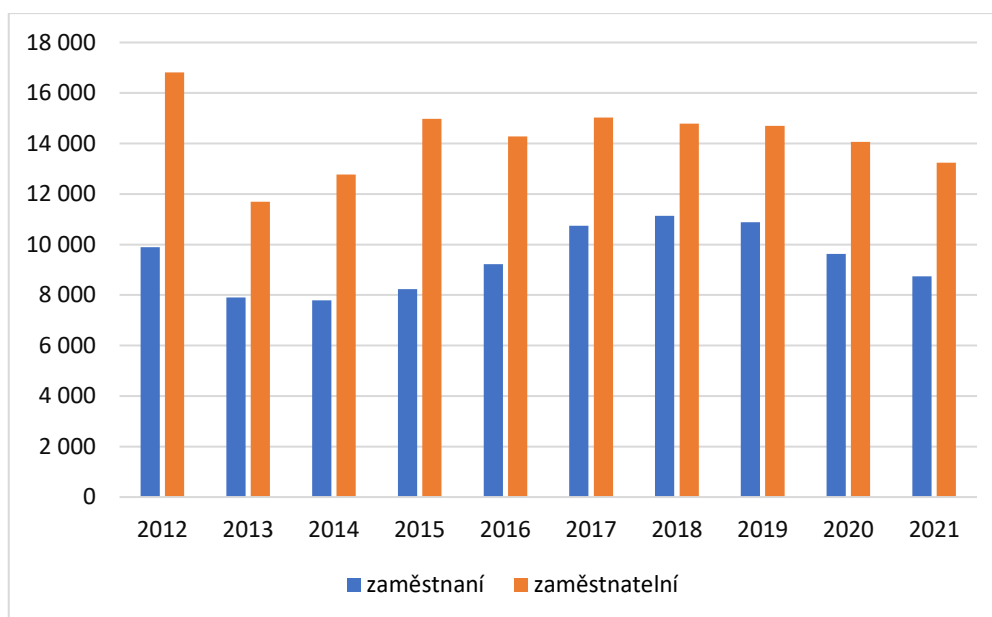
- lepší uplatnění na trhu práce po ukončení výkonu trestu odnětí svobody, a to z důvodu osvojení si pracovních návyků
- snadnější navrácení do společnosti po propuštění z věznice
- snížení rizika recidivy, jelikož z důvodu rozvoje osobnosti nebudou nuceni páchat další trestnou činnost

Mezi základní možnosti zaměstnávání odsouzených se řadí (Drápal, Jiříčka, Raszková, 2021, s. 121–122; Vězeňská služba, 2023b):

- provozovny střediska hospodářské činnosti (dále jen „SHČ“), kde je odsouzeným umožněno vykonávat např. stavební práce, montážní práce, zámečnické práce, úklidové a kompletační práce,
- vnitřní režie, přičemž jsou vykonávány činnosti především v prostorách věznice, a to například pomoc v kuchyni, úklid prostor věznice, autodílny, kotelny, skladů, pomocí těchto prací se především zajišťuje běžný chod věznice
- vlastní výroba, do které spadá například kovovýroba, šití, dřevovýroba,
- cizí subjekty, kde práce odsouzených probíhá buď v prostorách věznice, nebo na pracovištích, které jsou umístěny mimo věznici.

Vývoj průměrné roční zaměstnanosti odsouzených osob znázorňuje **obrázek č. 12**. V grafu jeden ukazatel uvádí počet zaměstnaných odsouzených osob a druhý ukazatel znázorňuje pro lepší představu počet práce schopných odsouzených osob.

Mezi zaměstnané odsouzené osoby se zde započítávají osoby zaměstnané všemi formami, tzn. jak v pracovním, tak v nepracovním provozu. V rámci zaměstnání v pracovním provozu se řadí již výše zmíněné provozovny hospodářské činnosti, vnitřní režie a vlastní výroba a zaměstnávání u cizích podnikatelských subjektů. V nepracovním provozu jsou odsouzené osoby zařazeny do vzdělávacích či terapeutických programů nebo do práce bez odměny v rámci programu zacházení. Tyto programy umožňují odsouzeným lepší budoucí pracovní zařazení (Vězeňská služba, 2023a).

Obrázek 12: Vývoj zaměstnaných a zaměstnatelných odsouzených v letech 2012 až 2021

Zdroj: vlastní zpracování dle Statistických ročenek Vězeňské služby (2023a)

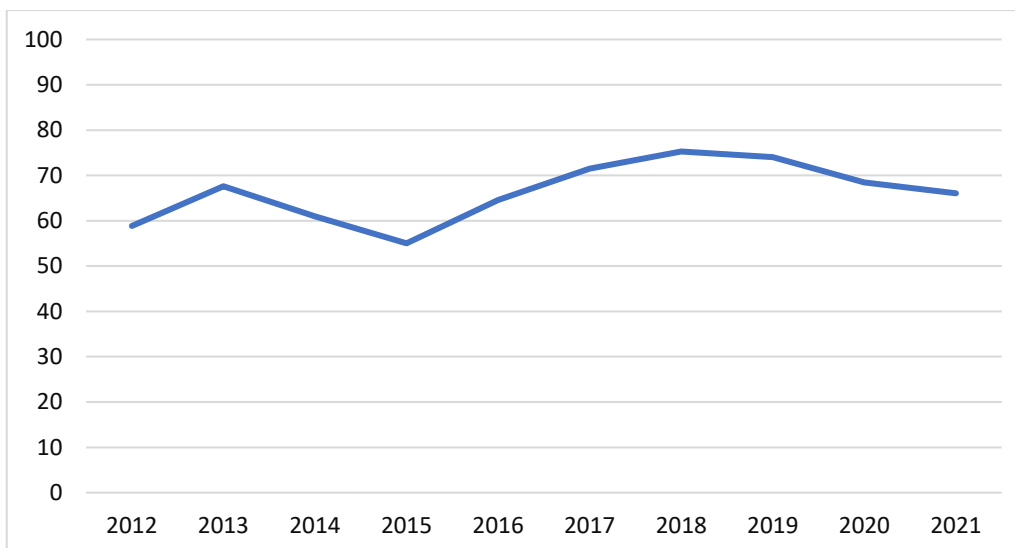
Z obrázku č. 12 vyplývá, že nejméně zaměstnaných osob bylo v roce 2014, a to pouze 7785, což může být způsobeno amnestií z roku 2013, tudíž byl i zároveň nízký počet pracovně zařaditelných odsouzených osob.

Lze si povšimnout, že v roce 2017 nastal nárůst zaměstnaných odsouzených, a to až na 10 738, což může být zapříčiněno Konceptí vězeňství ČR do roku 2025, kde jedna kapitola pojednává o zaměstnávání vězňů vymezující konkrétní specifické cíle a nástroje k jejich dosažení (Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2017).

Z grafu vyplývá, že nejvíce práce schopných odsouzených bylo v roce 2012, kdy také byl podle tabulky č. 1, druhý nejvyšší počet odsouzených ve sledovaném období.

Na obrázku č. 13 je vyobrazena křivka uvádějící zaměstnanost odsouzených osob v procentech, jejíž hodnoty jsou vypočítány podle vzorce (1).

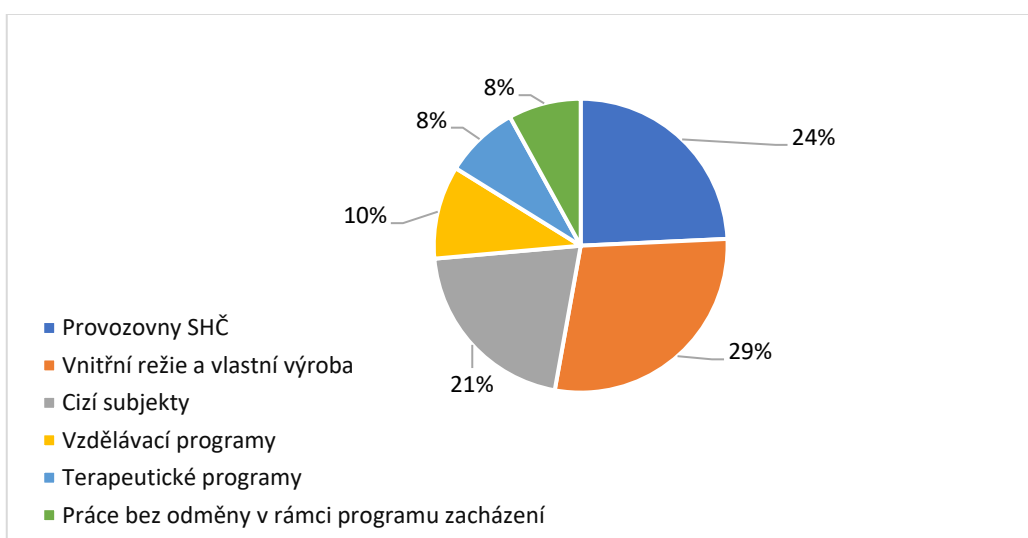
Nejvíce zaměstnaných odsouzených osob bylo v roce 2018, a to 11 134 osob a zaměstnatelných odsouzených bylo 14 790. Tudíž v tom samém roce podle obrázku č. 13 byla také nejvyšší míra zaměstnanosti odsouzených osob, která činila 75,28 %. Ovšem nejnižší míra zaměstnanosti byla v roce 2015, kdy se výrazně zvýšil počet pracovně zařaditelných odsouzených osob, ale u počtu zaměstnaných odsouzených, tak významný nárůst nenastal.

Obrázek 13: Vývoj míry zaměstnanosti odsouzených (v %) v letech 2012 až 2021

Zdroj: vlastní zpracování dle Statistických ročenek Vězeňské služby (2023a)

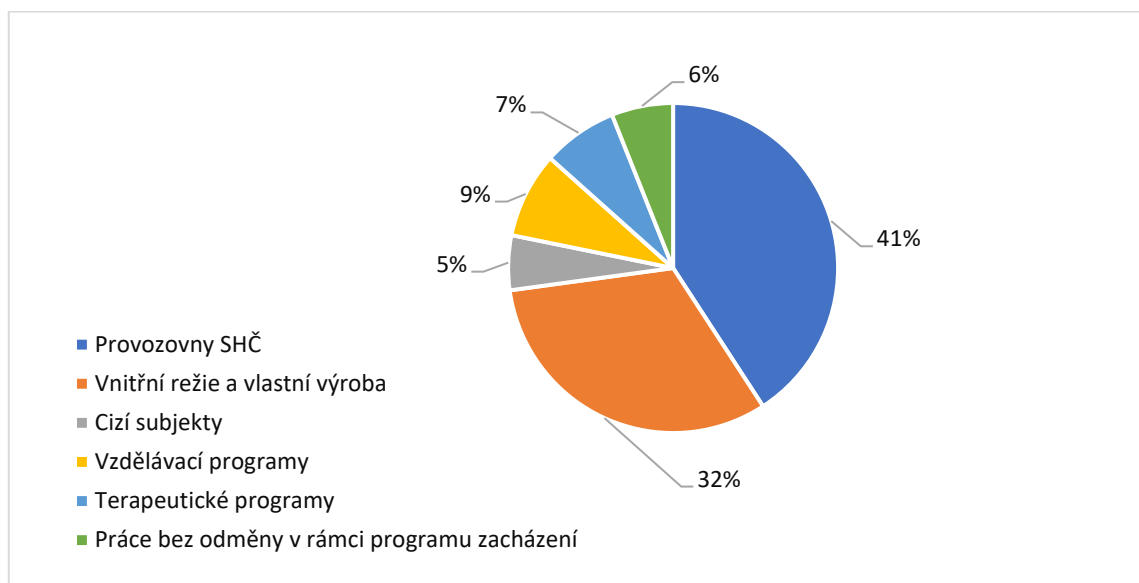
V návaznosti na zaměstnanost odsouzených jsou zpracovány následující dva grafy, **obrázek č. 14 a obrázek č. 15**, které porovnávají procentuální složení odsouzených v jednotlivých způsobech zaměstnávání vězněných osob v letech 2016 a 2021. Rok 2016 je první rok ve sledovaném období, kdy jsou ze statistických ročenek přístupná data na rozdělení odsouzených osob zařazených v nepracovním poměru, tzn. počty odsouzených ve vzdělávacích programech, v terapeutických programech a na práce bez odměny v rámci programu zacházení. V předcházejících letech je uvedena pouze celková průměrná zaměstnanost všemi formami, tzn. nejsou uvedeny počty odsouzených v konkrétních způsobech zaměstnávání odsouzených.

Obrázek 14: Struktura odsouzených podle způsobu zaměstnávání v roce 2016

Zdroj: vlastní zpracování dle Statistických ročenek Vězeňské služby (2023a)

Z obrázku č. 14 je zřejmé, že nejvíce odsouzených osob bylo v roce 2016 zařazeno v rámci vnitřní režie a vlastní výroby, a to 29 %. O pár procent méně mají provozovny SHČ a zaměstnávání u cizích subjektů. Do vzdělávacích programů bylo zařazeno 10 % odsouzených. Procentuálně stejně na tom byly terapeutické programy a práce bez odměny v rámci programu zacházení, a to u každého 8 %.

Obrázek 15: Struktura odsouzených podle způsobu zaměstnávání v roce 2021

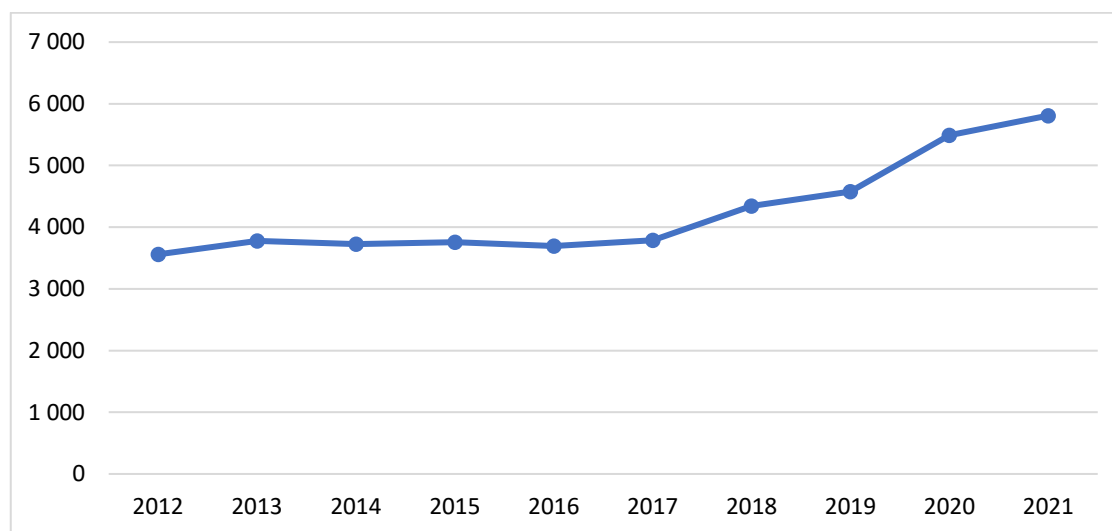
Zdroj: vlastní zpracování dle Statistických ročenek Vězeňské služby (2023a)

Z obrázku č. 15 lze pozorovat, že se v roce 2021 oproti roku 2016 významně procentuálně změnila struktura odsouzených v rámci pracovního zařazení. Nejvíce odsouzených bylo zařazeno do provozoven SHČ, a to až 41 %, což je oproti roku 2016 navýšení o 17 %. Co se týká vnitřní režie a vlastní výroby, tam byl nárůst pouze o 3 %. U cizích subjektů nastal na rozdíl tomu výrazný pokles pouze na 5 % odsouzených. V rámci nepracovního provozu tak výrazné procentuální změny nenastaly, jednalo se o změny pouze okolo 1 až 2 %.

Podle Zákona o výkonu trestu odnětí svobody odsouzeným za odvedenou práci případně odměna, jejíž výši včetně podmínek jejího poskytování stanoví vláda. Z dané odměny se především odvede záloha na daň a pojistné, část odměny případně na zabezpečení výživy dětí odsouzeného a dále na náklady spojené s výkonem trestu (Zákon č. 169/1999 Sb.).

Vývoj měsíční odměny odsouzených za sledované období zobrazuje **obrázek č. 16**. Nejvyšší průměrná výše měsíční odměny odsouzených byla v prvním sledovaném roce pouhých 3 560 Kč, od té doby až do roku 2018 byla výše odměny téměř konstantní s rozdílem desítek korun.

V roce 2018 se výše odměny vyšplhala na 4 345 Kč. V dalších letech výše odměny narůstala a v roce 2021 vzrostla na 5 809 Kč. Tento nárůst odměn odsouzeným byl způsoben doporučením o zvýšení odměn odsouzeným v roce 2016 tehdejší ombudsmanky, které směřovala Ministerstvu spravedlnosti. Doporučení vyhověla jak vláda, tak i Ministerstvo spravedlnosti a od 1. 1. 2020 došlo k nárůstu odměn vězňů (Kancelář veřejného ochránce práv, 2019).

Obrázek 16: Vývoj průměrné měsíční pracovní odměny odsouzených v letech 2012 až 2021 (v Kč)

Zdroj: vlastní zpracování dle Statistických ročenek Vězeňské služby (2023a)

3.3.2 Pohledávky Vězeňské služby za vězni a propuštěnými osobami

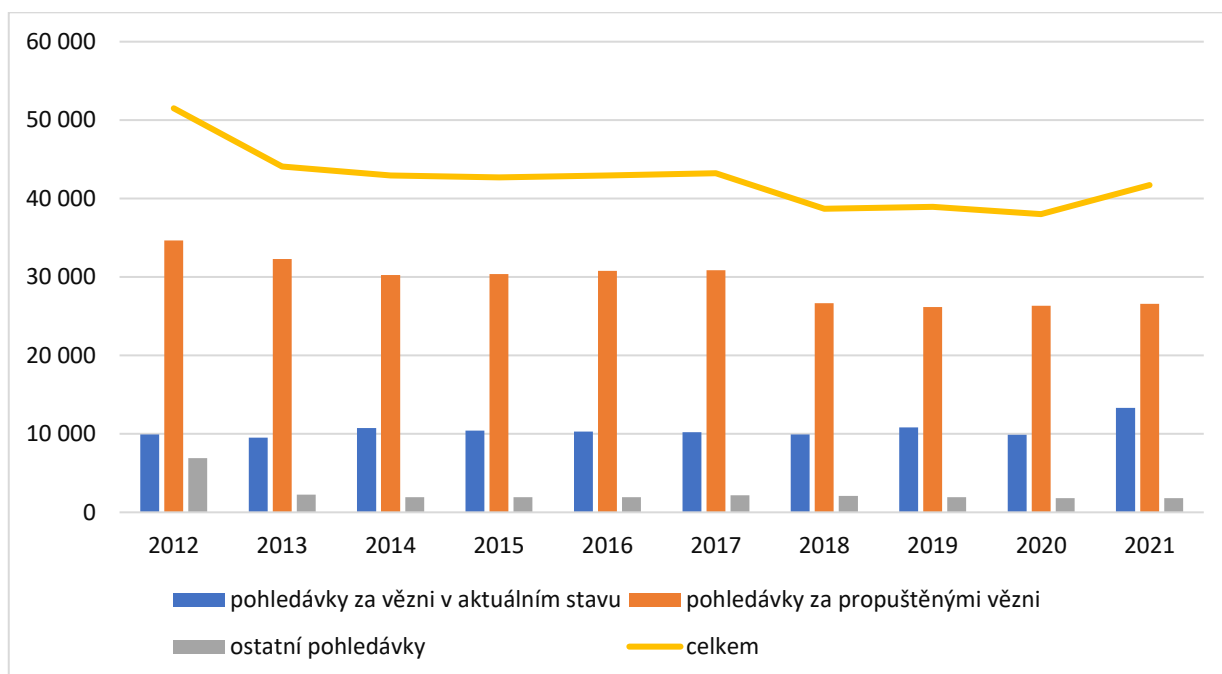
Vězňům, kteří nejsou během svého výkonu trestu odnětí svobody pracovním zařazením nepřipadá daná odměna, tudíž není z čeho hradit náklady spojené s výkonem trestu odnětí svobody, a tak vězeňské službě za ně vznikají pohledávky.

Pohledávky Vězeňské služby jsou celkem tvořeny z (Vězeňská služba, 2023a):

- pohledávek za vězni ve výkonu trestu nebo vazby,
- pohledávek za propuštěnými vězni,
- ostatních pohledávek, mezi které se řadí pohledávky za zaměstnance, pohledávky z obchodních vztahů a jinými subjekty.

Podle **obrázku č. 17** nejvíce dlužníků vůči Vězeňské službě zastávají převážně propuštění vězni, těch bylo nejvíce v prvním roce ve sledovaném období, a to 34 678. V následujících letech počty dlužníků, jakožto propuštěných vězňů, klesají. Počty dlužníků ve výkonu trestu odnětí svobody vůči Vězeňské službě se v jednotlivých letech pohybují okolo 10 000. Nejméně

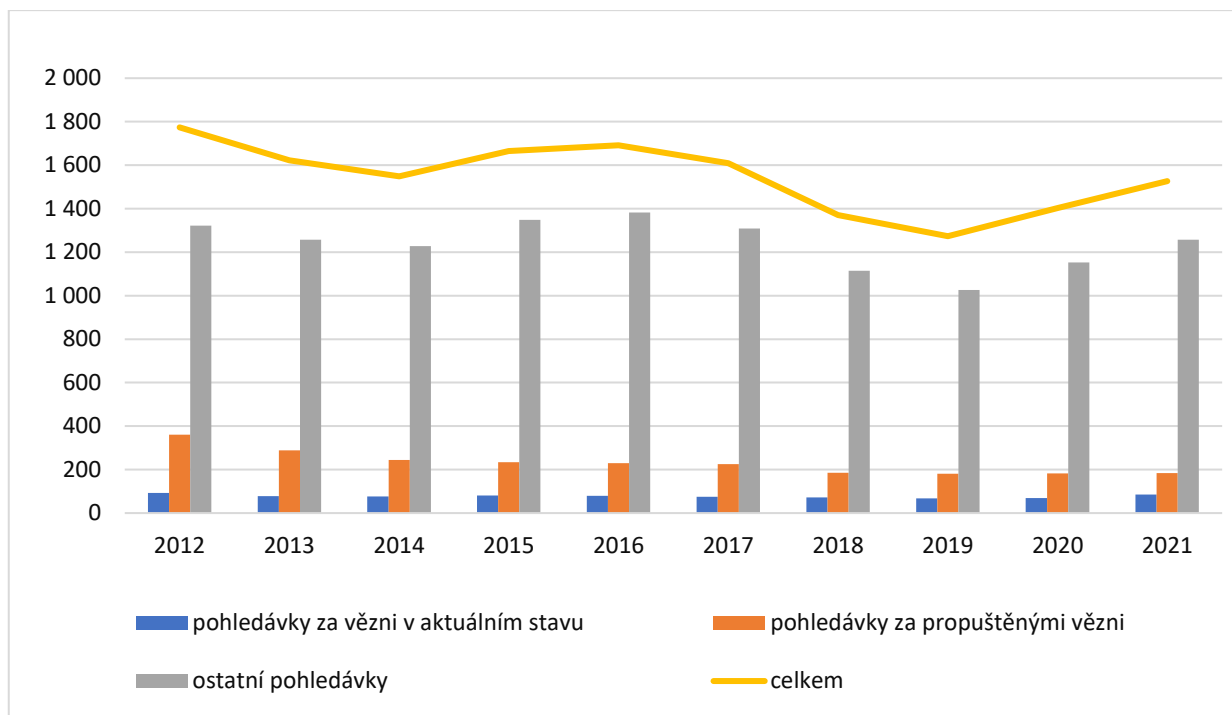
dlužníků vůči Vězeňské službě zastávají ostatní dlužníci, mezi které spadají zaměstnanci Vězeňské služby nebo subjekty z obchodních vztahů. Celkový počet dlužníků vůči Vězeňské službě v roce 2012 činil 51 510 a v posledním roce ve sledovaném období se počet dlužníků snížil o téměř 10 000.

Obrázek 17: Počet dlužníků vůči Vězeňské službě podle jednotlivých kategorií v letech 2012 až 2021

Zdroj: vlastní zpracování dle Statistických ročenek Vězeňské služby (2023a)

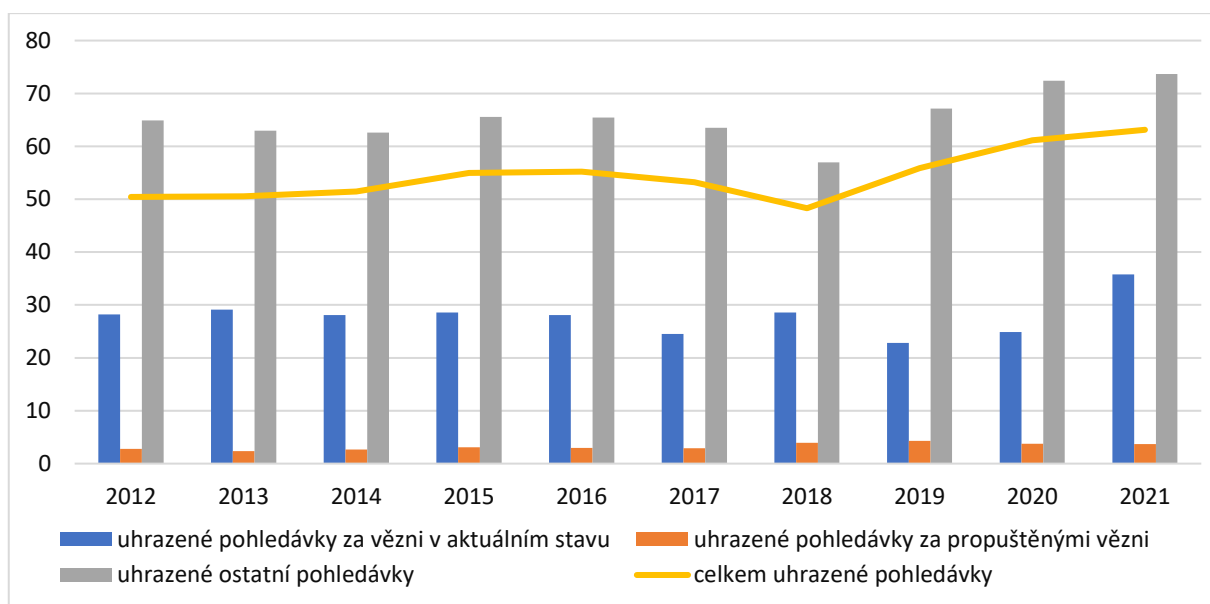
Obrázek č. 18 znázorňuje částky pohledávek Vězeňské služby podle jednotlivých kategorií (v mil. Kč). Jak již bylo výše zmíněno, tak k roku 2012 připadal nejvyšší počet dlužníků vůči Vězeňské službě. Ten stejný rok také představoval největší objem pohledávek Vězeňské služby, který činil cca 1,8 mld. Kč. Nejvyšší podíl pohledávek Vězeňské služby představují ostatní pohledávky i přesto, že počet dlužníků v této kategorii je naopak nejnižší. Pohledávky za vězni, ať již aktuálně odsouzenými nebo bývalými, však dosahují také nezanedbatelných hodnot. Je patrné, že pohledávky za bývalými vězni sice klesají, přesto se ale dlouhodobě pohybují poblíž hranice 200 mil. Kč. Pohledávky za aktuálně odsouzenými jsou dlouhodobě stabilní a pohybují se poblíž hranice 75 mil. Kč.

Obrázek 18: Pohledávky Vězeňské služby podle jednotlivých kategorií (v mil. Kč) v letech 2012 až 2021

Zdroj: vlastní zpracování dle Statistických ročenek Vězeňské služby (2023a)

Obrázek č. 19 procentuálně znázorňuje počet uhrazených pohledávek Vězeňské služby. Křivka ukazující celkové pohledávky se do roku 2019 pohybuje okolo 50 %, v roce 2019 překročila 60 % celkem uhrazených pohledávek Vězeňské služby. Nejvyšší objem uhrazených pohledávek byl uhrazen ostatními subjekty v rozmezí 60 % až 75 % v jednotlivých letech. Pouze okolo 2 % až 4 % svých pohledávek vůči Vězeňské službě uhradili propuštění vězni. Jak již bylo výše uvedeno, tak z dané odměny připadající odsouzeným za odvedenou práci se část strhává právě na náklady spojené s výkonem trestu odnětí svobody. Proto výše uhrazených pohledávek za vězni v aktuálním stavu vůči Vězeňské službě je vyšší než u propuštěných vězňů a v jednotlivých letech byly uhrazeny v rozpětí 25 % až 35 %.

Obrázek 19: Uhrazené pohledávky Vězeňské služby (v %) v letech 2012 až 2021

Zdroj: vlastní zpracování dle Statistických ročenek Vězeňské služby (2023a)

3.4 Shrnutí výsledků analýzy

Třetí kapitola bakalářské práce pojednává o struktuře a ekonomické aktivitě vězňených osob. Data o vězňených osobách jsou převzata ze statistických ročenek Vězeňské služby (Vězeňská služba, 2023a) a zpracována do jednotlivých tabulek a grafů. Analýza se zabývá desetiletým obdobím od roku 2012 do roku 2021.

Z analýzy vyplývá, že nejvyšší počet vězňených osob nastal v prvním roce ve sledovaném období. Co se týče naplněnosti vězeňských zařízení, lze říct, že v roce 2012 ubytovací vězeňská zařízení tzv. „praskala ve švech“. V roce 2013 proběhla prezidentská amnestie a počty odsouzených se výrazně snížily. V dalších letech počty odsouzených o něco málo opět narostly, ale k žádným značným výkyvům již nedošlo. Pokles osob ve vězeňských zařízeních je patrný od roku 2017. V úvodu byla položena první výzkumná otázka, která zní: „**Jaká je souvislost mezi pandemickou situací COVID-19 a počtem vězňených osob?**“ Na základě výsledků analýzy lze konstatovat, že k určitému poklesu během pandemie skutečně došlo. V roce 2020 i 2021 došlo k poklesu počtu odsouzených, díky čemuž bylo v roce 2021 nejméně vězňených za posledních sedm let. K vysvětlení tohoto zjištění lze uvést, že při pandemii byl vládou ČR vyhlášen nouzový stav, v jehož důsledku byl omezený pohyb osob. Na určitou dobu byla uzavřena školská zařízení, restaurace, bary, různé podniky apod. Také byl omezen pohyb osob v nočních hodinách. V souvislosti s omezením pohybu osob se snížil počet méně závažných protiprávních jednání, jako jsou krádeže, rušení nočního klidu, vandalismus atd. Při snížení

páchání trestné činnosti se také snížil počet vězňených osob. Nejpočetnější kategorii ve vězeňských zařízeních zastávají vězňené osoby ve středním věku, tzn. ve věku třicet až čtyřicet let.

Ve věznicích lze nalézt jak mužské, tak i ženské pohlaví. Ženy naplňují věznice oproti mužům pouze okolo 2 %. Na základě rozdělení odsouzených osob dle rodinného stavu vyplývá, že více než polovinu odsouzených zastávají svobodné osoby. Následně je uvedeno členění odsouzených osob podle nejvyššího dosaženého vzdělání, z čehož je zřejmé, že nejvíce osob v českých věznicích je pouze se základním vzděláním. V českých věznicích mohou být umístěny, jak čeští občané, tak i osoby s cizí státní příslušností, které tvoří podíl ve sledovaném období okolo 6 %.

Trest odnětí svobody lze uložit osobám buď v řádech měsíců nebo i několik let. Nejčastěji se pachatelům ukládají tresty odnětí svobody na dobu od 6 měsíců do 5 let. Odsouzené osoby lze umístit do dvou typů věznic, a to buď do věznic s ostrahou, nebo se zvýšenou ostrahou, kde výrazně převyšuje umístování pachatelů do věznic s ostrahou.

Dále je pozornost analýzy upnuta na ekonomickou aktivitu vězňených osob. Zaměstnávání vězňů napomáhá snadnější návrat do společnosti po propuštění. Také zde existuje značné snížení rizika recidivy u osob, které jsou během výkonu trestu odnětí svobody pracovně zařazeny. Míra zaměstnanosti odsouzených osob se ve sledovaném období pohybuje v rozmezí 55 % až 75 %. Nejvíce zaměstnaných odsouzených v roce 2016 bylo zařazeno do vlastní režie a vlastní výroby, o pár procent méně měly provozovny SHČ a ostatní subjekty. V roce 2021, z důvodu poklesu zaměstnávání vězňů u cizích subjektů se navýšila zaměstnanost odsouzených u vnitřní režie a vlastní výroby, nejvyšší zaměstnanost vězňů zastávaly provozovny SHČ, a to až 41 %. Tímto se odpovídá na druhou výzkumnou otázku, která zkoumá: „***Jak se vyvíjela struktura ekonomické aktivity vězňených osob?***“ Odsouzení za výkon práce v rámci výkonu trestu odnětí svobody dostávají určitou měsíční odměnu, která v posledních letech rostla a vyšplhala se v průměru na 5 809 Kč.

Výkon trestu odnětí svobody stojí určité náklady, tudíž Vězeňská služba nese za vězňenými osobami, ať již v aktuálním stavu či již propuštěnými osobami z výkonu trestu, značný objem pohledávek. Pohledávky za propuštěnými vězni lze jen stěží vymáhat, a tak ve sledovaném období byly uhrazeny pouze okolo 3 %. V porovnání s prvním a posledním rokem ve sledovaném období se objem uhrazených pohledávek za propuštěnými vězni zvýšil pouze o cca 1 %.

ZÁVĚR

Práce se zabírala problematikou vězeňství a Vězeňské služby ČR, dále se soustřeďuje na vězněné osoby. Bakalářská práce je rozčleněna celkem do tří kapitol, které jsou následně členěny do podkapitol. **Cílem bakalářské práce bylo posoudit strukturu a ekonomickou aktivitu vězněných osob v ČR.**

Jako uvedení do problematiky posloužilo vymezení vězeňství v rámci bezpečnosti ČR, jelikož tyto dvě oblasti spolu bezesporu souvisí. Dále je zde vymezen pojem trestný čin a vysvětlen systém trestů. Umístění pachatele do výkonu trestu odnětí svobody má za účel chránit společnost před dalším pácháním trestné činnosti osob. Následně je stručně vymezena historie a vývoj vězeňství na území ČR. Jsou zde rozebrány některé významné momenty spojené s vývojem vězeňství a celé společnosti. Mezi tyto zásadní okamžiky lze zařadit zejména amnestie, kterých proběhlo za poslední desítky let hned několik. Právo na udělení amnestie vězňům připadá prezidentovi ČR, ti toho využívali především při svém zvolení do funkce nebo při odchodu z funkce. Největší změna, která se odehrála na poli českého vězeňství nastala v roce 1990, kdy došlo ke zrušení, tehdy nejpřísnějšího trestu ukládaného za ty nejzávažnější trestné činy, trestu smrti.

Další kapitola pojednává o Vězeňské službě ČR jako složce, do níž spadá daná problematika bakalářské práce. Je zde stručně vymezena charakteristika a činnost Vězeňské služby ČR. Dále je zde Vězeňská služba rozčleněna na její organizační jednotky a jednotlivá vězeňská zařízení, jakožto věznice, vazební věznice a ústavy pro výkon zabezpečovací detence a jejich rozmístění po České republice. Určitá pozornost je také ponechána specifickému druhu věznice a tím je věznice pro mladistvé.

Poslední kapitola se zabývá analýzou struktury a ekonomické aktivity vězněných osob, která je zde provedena za období deseti let, od roku 2011 do roku 2021. Nejprve je uveden vývoj vězněných osob, v rámci čehož se mezi vězněné osoby řadí odsouzené osoby, obviněné osoby a chovanci. Vězněné osoby jsou lze rozlišovat podle různých hledisek, jako je pohlaví, rodinný stav, nejvyšší dosažený stupeň vzdělání. Dále jsou odsouzené osoby členěny podle délky uloženého trestu odnětí svobody a podle typu věznice, kam jsou zařazeny. Převládá umístění odsouzených do věznic s ostrahou. Je zde také vyjádřeno procentuální složení cizinců v českých věznicích. Cizinci v českých věznicích zaujímají okolo 6 %. Z analýzy je zřejmé, že nejpočetnější kategorii v rámci pohlaví zastávají muži. Ze struktury odsouzených na základě nejvyššího dosaženého vzdělání vyplývá, že ve věznicích převládají odsouzené osoby se

základním vzděláním. Co se týče věku odsouzených, tak nejvíce procent představuje věková kategorie třicet až čtyřicet let, tzn. osoby ve středním věku. V rámci ekonomického hlediska je zde vyjádřen počet zaměstnaných a zaměstnatelných (práce schopných) vězňů. Z čehož je nadále uveden vývoj míry zaměstnanosti odsouzených ve sledovaném období. Jsou uvedeny způsoby zaměstnávání odsouzených a výše jejich odměny za vykonanou práci. S ekonomickou oblastí vězněných osob jsou také spojeny pohledávky Vězeňské služby za vězněnými osobami. Pohledávky jsou jak za vězni v aktuálním stavu, tak i za propuštěnými vězni. Je zde znázorněn počet dlužníků, výše pohledávek a následně procentuální vyjádření uhrazených pohledávek.

V návaznosti na problematiku této práce by dále mohla být upnuta pozornost na propuštěné vězně z výkonu trestu odnětí svobody. Výzkum by mohl být především zaměřen na návrat propuštěných vězňů do běžného života. V souvislosti s tím by bylo zkoumáno jejich uplatnění na trhu práce po propuštění z vězení. U propuštěných vězňů se vyskytuje vysoké riziko recidivy, v rámci toho by také mohla být provedena analýza recidivistů ve věznicích.

POUŽITÁ LITERATURA

- 1) ADAMEC, Vilém, David ŘEHÁK a Lenka ČERNÁ, 2012. *Základy organizace a řízení bezpečnosti v České republice*. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, SPBI spektrum. ISBN 978-80-7385-123-1
- 2) *Amnestie* [film]. Režie Jonáš Karásek. Česko, 2019.
- 3) BALABÁN, Miloš a Libor STEJSKAL, 2010. *Kapitoly o bezpečnosti*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1863-0.
- 4) BLATNÍKOVÁ Šárka a Petr ZEMAN, 2019. *Evidence dat o ochranném léčení a zabezpečovací detenci v ČR (nedostatky a možná řešení)*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. ISBN 978-80-7338-182-0.
- 5) BRUNOVÁ, Markéta, 2020. *Novodobý vývoj a stav vězeňství v České a Slovenské republice*. Praha: Leges. ISBN 978-80-7502-408-4.
- 6) CAULFIELD, Holden, 1. 6. 2008. *Maslowa pyramida lidských potřeb*. [online]. Zrcadlo.blogspot.com. [cit. 2022-12-27]. Dostupné z: <https://zrcadlo.blogspot.com/2008/06/maslowova-pyramida.html>
- 7) DRÁPAL, Jakub, Václav JIŘIČKA a Tereza RASZKOVÁ, 2021. *České vězeňství*. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7676-066-0.
- 8) GALOVCOVÁ, Ingrid, 2020. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges. ISBN 978-80-7502-451-0.
- 9) HOFMANOVÁ, Helena, Karel ŘEPA a Laura OTÝPKOVÁ, 2021. *Lidská práva za mřížemi: Ústavněprávní aspekty omezování osobní svobody*. Praha: Auditorium. ISBN 978-80-87284-87-2.
- 10) KANCELÁŘ VEŘEJNÉHO OCHRÁNCE PRÁV, 20. 12. 2019. *Vláda vyslyšela doporučení ombudsmanky: od 1. ledna 2020 se pracovní odměna odsouzených naváže na minimální mzdu*. [online]. Praha: Veřejný ochránce práv [cit. 2023-04-02]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/aktualne/vlada-vyslysel-doporuceni-ombudsmanky-od-1-ledna-2020-se-pracovni-odmena-odsouzenych-ava/>
- 11) KRAFTOVÁ, Ivana, Martin MAŠTÁLKA, Zdeněk MATĚJA, Ondřej SVOBODA a Pavel ZDRAŽIL, 2016. *Bezpečný rozvoj regionu: základní koncept*. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7552-261-0.

- 12) KÝR, Aleš In. KABINET DOKUMENTACE A HISTORIE VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČR, 2005. *Historická penologie č. 3/2005*. [online]. Praha: VS ČR [cit. 2022-10-29]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/informacni-servis/historicka-penologie/2005/hp-05-03.pdf>
- 13) MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI, 2006-2022. *Trestní řízení ve věcech dětí a mladistvých*. [online]. Praha: VS ČR [cit. 2022-12-3]. Dostupné z: <http://www.trestni-rizeni.com/vyklad-pojmu/trestni-rizeni-ve-vecech-deti-a-mladistvych>
- 14) MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR, 2017. *Koncepce vězeňství do roku 2025*. [online]. Praha: MSČR [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: <https://www.justice.cz/documents/12681/762277/Koncepce-vezenstvi.pdf/21e4adce-3e8b-48de-b2e4-2cca9d63475b>
- 15) MINISTERSTVO VNITRA ČR, 2022. *Kdo je kdo – orgány odpovědné v ČR za vnitřní bezpečnost*. [online]. Praha: MVČR [cit. 2022-10-21]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/kdo-je-kdo-organy-odpovedne-v-cr-za-vnitri-bezpecnosti.aspx>
- 16) MINISTERSTVO VNITRA ČR, 2023. *Veřejný pořádek*. [online]. Praha: MVČR [cit. 2023-01-27]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/verejny-poradek.aspx>
- 17) MOTEJL, Otakar, Pavel VARVAŘOVSKÝ, Marek BLECHA, Milan SVOBODA, Jan Petr KOSINKA a Petra ZDRAŽILOVÁ, 2010. *Vězeňství*. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7357-606-6.
- 18) PASEKOVÁ, 2021. *Počet vězňů klesá pod hranici 19 tisíc, kapacita věznic je ale stále téměř naplněna*. [online]. Praha: Česká justice. [cit. 2023-03-08]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2021/08/pocet-veznu-klesa-pod-hranici-19-tisic-kapacita-veznic-je-ale-stale-temer-naplнена/>
- 19) PEKOVÁ, Jitka, Jaroslav PILNÝ a Marek JETMAR, 2012. *Veřejný sektor – řízení a financování*. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7357-936-4
- 20) POLICIE ČR, 2023, *Kriminalita*. [online]. Praha: Policie ČR. [cit. 2023-01-23]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>
- 21) RASZKOVÁ, Tereza a Stanislava SVOBODA HOFERKOVÁ, 2015. *Edukace a reedukace trvale pracovní nezařaditelných v českých věznicích*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-632-2
- 22) RAUDENSKÁ, Petra a Jiří VEČERNÍK, 2019. *Vzdělávání, dovednosti a mobilita: zaměstnání a trh práce v České republice a evropských zemích*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-4294-9

- 23) ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GŘIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VONDUCHOVÁ, Rudolf VOKOUN a kolektiv, 2014. *Trestní právo hmotné*. 7. přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7478-616-7.
- 24) VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR, březen 1996. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky za rok 1996*. [online]. Praha: VS ČR [cit. 2022-11-5]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-1996.PDF>
- 25) VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR, 2021. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky za rok 2021*. [online]. Praha: VS ČR [cit. 2022-10-8]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2021.pdf>
- 26) VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR, © 2022a. *Akademie VS ČR*. [online]. Praha: VSČR [cit. 2022-11-26]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/akademie-vs-cr/sekce/soucasnost>
- 27) VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR, © 2022b. *Organizační jednotky*. [online]. Praha: VS ČR [cit. 2022-11-26]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky>
- 28) VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR, 2022c. *Střední odborné učiliště*. [online]. Praha: VS ČR [cit. 2022-12-2]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/stredni-odborne-uciliste/sekce/zakladni-informace>
- 29) VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR, 2023a. *Statistické ročenky Vězeňské služby České republiky v letech 2012 až 2021*. [online]. Praha: VS ČR [cit. 2022-01-25]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>
- 30) VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR, 2023b. *Zaměstnávání odsouzených*. [online]. Praha: VSČR [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/zamestnavani-odsouzenych>
- 31) VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR, 2023c. *Výhody zaměstnávání odsouzených*. [online]. Praha: VSČR [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/vyhody-zamestnavani-odsouzenych>
- 32) Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
- 33) Zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážci České republiky
- 34) Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody
- 35) Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (Zákon o soudnictví ve věcech mládeže)
- 36) Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník